

TOLIŞON SƏDO

№ 10 (79)

17 İYUN 2015-nə sor

MÜSTƏQİLƏ RUJNOMA

ĞIYMƏTİŞ 40 kop.

Rujnomə haftədə i kərə, çoşambə ruji beşədə

BƏ HİLAL MƏMMƏDOVİ OZODƏTİ!

TI İŞTƏ DÜSTON, OŞNON BƏ “TOLIŞON SƏDO” RUJNOMƏ ABUNƏ KARDƏ? NE? BƏVƏDƏ ÇİÇİ BƏ ÇAŞIŞ? ZANQKƏ: (BOKU, SUMQAYIT İYƏN XIRDALAN)

“Qaya” Mətbuat Yayımı: (012) 565 6713: 564 6345

SƏN ÖZ DOST-TANIŞLARINI “TOLIŞON SƏDO” QƏZETİNƏ ABUNƏ ETMİSƏN? YOX? ONDA NƏYİ GÖZLƏYİRSƏN? ZƏNG ET: (BAKI, SUMQAYIT VƏ XIRDALAN)

ELAN

Yenicə dərc edilmiş “Türk--Talış Luğət” kitabı satılır. Kitabların sayı məhduddur. Kitab satışından əldə edilən gəlirin bir qismi qəzetin dərcinə, digər qismi isə imkansız Talış şairlərinin kitablarının dərcinə xərclənəcək.

Kitabı əldə etmək üçün 050 312 43 30 (Vüqar) və 070 610 23 16 (redaksiya) nömrələri ilə əlaqə saxlaya bilərsiniz.

Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzi sədrinin SƏRƏNCAMI N:-02/015

1. Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzinin işini daha da sürətləndirmək məqsədi ilə Rəyasət Heyətinə, yeni üzvlük biletlərinin eskizini hazırlamaq üçün işçi qrupunun yaradılması tapşırılsın.
2. İşçi qrupu bir aydan gec olmayaraq yeni üzvlük biletlərinin eskizini Rəyasət Heyətinin müzakirəsinə çıxartsın
3. Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzi tərəfindən 2014 və 2015-ci illərdə verilmiş bütün üzvlük biletləri etibarsız sayılsın

Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzinin sədri:

R.Cəlilov
17 iyun 2015-ci il

Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzinin XƏBƏRDARLIQ BƏYANATI

Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzi bəyan edir ki, Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzini bu və ya digər tədbirlərdə təmsil etmək üçün, Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzinin firma blankında yazılmış, xüsusi təmsilçilik hüququ verən yazılı sənədin və ya etibarnamənin olması vacibdir. Bu formada sənədi olmayan şəxslərin Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzinin adından danışmaq səlahiyyətləri yoxdur və Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzi olaraq o şəxslərin söz və hərəkətlərinə görə məsuliyyət daşırıq.

Respublika Talış Mədəniyyət Mərkəzinin sədri:

R.Cəlilov
17 iyun 2015-ci il

TALIŞ DİLİ HAQQINDA

SƏH.2

İNCƏ TALIŞ DİLİ

SƏH.3

ƏBDULRZA ƏHMƏDOV-85

SƏH.4

ТОЛЫШӘ МИЛЛИЈӘ ХӘРӘКАТ ЧЫ ЧҮР БИНО БЕ

SƏH.6

KEFKOM SƏFTƏRƏLİ

SƏH.7

XIDO RƏHMƏTKƏ

İroni Tolışiku bədə xəbə omə. Çı kəmonço iyən dəfi ustod, 70 sininə Məhəmməd Qasimi çı bədə urə noxəşiku bə Xido rəhmət şə. Ustod Qasimi 50 sorisə ve çı Tolışi yolə xanəndə Qismətxani kəmonço iyən dəfədə muşayət kardəşe. Tolışi Siprişon Şura, Azərbaycan Respublika Tolışi Mədəniyyət Mərkəz, “Tolışon Sədo” rujnomə iyən TalyshPost.org sayti kollektiv çı xəbəku ve pərişon bən, iştə dilvandi bə ustod Məhəmməd Qasimi xıyzoni, bə Tolışi Fərhanqə Kə iyən bə həmmə Tolışə xəlxi rosnedən. Xido rəhmətkə.

Tolışi Siprişon Şura
Azərbaycan Respublika Tolışi Mədəniyyət Mərkəz
“Tolışon Sədo” rujnomə
TalyshPost.org sayt

PİDƏ Kİ ÇƏMƏ RUJNOMƏ HEJO BEŞU? BƏVƏDƏ IN HİSOB TINİ BƏ ÇAŞE İSTƏYİRSƏN Kİ, QƏZETİMİZ HELƏ ÇIXSIN? ONDA BU HESAB SƏNİ GÖZLƏYİR

AZN
“Bank of Baku” ASC “28 may” filiali,
Cəlilov Rafiq Şahrza oğlu:
hesab nömrəsi 3801000000159315
IBAN AZ53JBBK00003801000000159315
VÖEN 1700038881
kod 504506
müxbir hesabı AZ27NABZ01350100000000007944
S.W.I.F.T. JBBKAZ22
Tel: (994 12) 565 15 25
Fax: (994 12) 565 14 25

US Dollars:
Jalilov Rafiq Shahrza oghlu
ACC N 3811001000159315
IBAN AZ88JBBK00003811001000159315
INTERMEDIARY BANK: COMMERZBANK AG
CORR. ACC.: 400886784800
SWIFT: COBADEFF
Frankfurt, Germany
BENEFICIARY BANK: “Bank of Baku” OJS
S.W.I.F.T. JBBKAZ22 Baku, Azerbaijan
Tel: (994 12) 565 15 25
Fax: (994 12) 565 14 25

Euro
Jalilov Rafiq Shahrza oghlu
ACC N 3811002000159315
IBAN AZ43JBBK00003811002000159315
INTERMEDIARY BANK: RAIFFEISEN BANK INTER-
NATIONAL
CORR. ACC.: 055.062.160/100
SWIFT: RZBAATWW
Vienna, Austria
BENEFICIARY BANK: “Bank of Baku” OJS
S.W.I.F.T. JBBKAZ22 Baku, Azerbaijan
Tel: (994 12) 565 15 25
Fax: (994 12) 565 14 25

Bə hisob puli anonimən dəvonye bəzneşon Hesaba pulu anonim də ödəyə bilərsiniz

TALIŞ DİLİNDƏ FƏXRƏDDİNÇİLİK VƏ YA DİLETANTLIQ MEYLLƏRİ HAQQINDA BƏZİ ARAŞDIRMALAR

Barat Qasım oğlu Qasimov,
Talış Tarix, Mədəniyyət və Etnoqrafiya Mərkəzinin sədri, Talış filologiya İnstitutunun üzvü təqəüddə olan həkim

(son, əvvəli ötən saylarımızda)

F.Əboszadə isə belə hesab edir ki, talış dilinin nə fonetikasi, nə də bütünlüklə qrammatik quruluşu inkişaf etməmişdir və buna görə də o, talış dilinin fonetikasını və qrammatik qaydalarını – normativlərini yaradır.

6. Ədəbi dilin formalaşması prosesində qonşu dillərdən və sivil dünyanın müasir dillərindən, müəyyən tarixi mərhələlərində talış dilinə keçmiş ifadə və sözlərə, sıra sayları formalalarına hörmətlə yanaşılmalı və dilin inkişaf qanunauyğunluqları dərk etmək əvəzinə, ayırı-ayrı xalqlara qarşı, onların dillərinə qarşı nifrət və qısqançlıq aşılmalıdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, bütün dünya dilləri tarix boyu bir-birinə təsir etmiş və biri-biriləri hesabına zənginləşmişlər. Bu təbii qanunauyğunluqdur.

Biz, bu yazımızda talış dilində fəxrəddinçilik meyillərinin yalnız bəzi məsələlərinə toxunduq və imkanlarımız daxilində bacardığımız qədər bunları araşdırmağa çalışdıq. Gələcəkdə bir daha bu məsləyə qayıtmaq və F.Əboszadənin çox böyük həcmli “Talış-türk lüğət” adlı 107 570 sözlü kitabını araşdırmaq fikrimiz də vardır və bu davamlı olmaq etibarilə oxucularımız üçün çox maraqlı olacaqdır.

Ümumiyyətlə, öz doğma dilini ürəkdən sevməyən talışların içində bu boyda bir rəxnəni salan F.Əboszadə, yuxarıda göstərdiyimiz kimi belə bir şərt də qoyur: “şifahi danışmada hər kəs necə istəyirsə, elə də danışsın. (yəni, məsələni istəyir “çə” yox, “çı” desin, ya əlavə bir “y” səsi ilə bütün dili virtü-virt eləsin, ya “əvi” əvəzinə “əy” desin, özü bilər) ancaq, yazıda isə mənim qoyduğum təzə qaydalarla yazsın (bax: “Şəvnişt” qəzeti, 2006, N:7, səh 4, abzas 18).

Sonra da bu qaydalara etiraz edənlərə işarə vuraraq gileyilir: Nə edək ki, bizim bu saf niyyətimizi hər talış, bizim qəzeti oxuyan hər kəs başqa cür başa düşür, burda bir gizli məqsəd axtarır.

Sonra o, yəni də əlləməliyindən əl çək-məyərək, davam edir: “Talışon məişət” “Talışlar məişət” kimi tərcümə olunur və heç bir mənanı vermir. Buna görə də “Çı talışon məişət” olmalıdır.

Sonra da qeyd edir ki, bu “çı” da dolaşlıqlıq yaradır, bilmək olmur, bu ifadə “talışların məişəti” kimi tərcümə olunsun, ya “bu talışların məişəti kimi tərcümə olunsun. Buna görə də “çı” əvəzinə “çə” yazsaq, “talışların məişəti” kimi tərcümə olunur və bu “çə” daha da talış dilinə şirnlilik gətirəcəkdir.

Göründüyü kimi F.Əboszadənin düşün-

dükləri başdan başa səhvdir. Əslində isə “Talışon məişət” elə “Talışların məişəti” kimi tərcümə olunur və burda “çı” qoyula da bilər, qoyulmaya da bilər. Və guya talış dilinə “şirnlilik gətirər” - deyər, dilimizdə işlənməyən bir “çə” qondarma sözü ilə də “çı”nın əvəz olunması heç bir sağlam düşüncəyə sığmır və bu haqda yuxarıda biz yetərincə araşdırma aparmışıq (Yuxarıya bax).

Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, heç bir talış F.Əboszadənin bu “çə” şirin çayını içmək istəməz və o, bunu gərək nəzərə alaydı. Çünki ədəbi dil təkcə elə F.Əboszadə üçün formalaşdırılmır, o, bütün xalq üçün formalaşdırılır.

Həmdə o, bunu da nəzərə almalıydı ki, heç uşağada istəmədiyi “şirin çayı” güclə içirtmək olmaz, o da ki, ədəbi dil ola.

Bir Allah şahiddir ki, bu yazını qələmə almaqla bizim F.Əboszadəyə və onun dalınca gedən fəxrəddinçilərə qarşı düşmənçiliyimiz yoxdur və cızma-qaramızda onlara qarşı pis niyyətlə qələmə almamışıq. Biz yalnız öz şirin-şəkər doğma ana dilimizin saflığını qorumaq məqsədi güdmüşük, Axı, A.Bayrami özü deyir ki, “talışon işte inə zivoni boş-təno namus-şərəf zinedən, işte əzizə qıləysə ve pidəşone. Bəçə zivoni pev şəkəsi, bə ləğ binəy nibəbaxşen. Bı koədə ve dotələbin” (“Şəvnişt” qəzeti, 2006, N:7). Çı Allahverdi muəllimi zivoni veən çok bəsə dənışmonən, təxminən bedə zime ki, əyən bə inə zivoni rəxnə dənəkəsonkuş xoş omedəni, yəni: Allahverdi muəllimin dilini çoxda yaxşı başa düşməsək də, təxminən bilmək olur ki, onun da ana dilinə rəxnə salanlardan xoşu gəlmir. Sağ olsun ki, o da bizi müdafiə edir. (bir komik səhnədə deyildiyi kimi: “kaş elə olaydı!..”).

Əlbəttə bizim bu yazımıza da çox daş atan tapıla bilər. Ancaq onlardan bir xahişimiz var: “bizə qarşı nə yazırlarsa yazsınlar, ancaq onu elmi cəhətdən əsaslandırınlar. Vallah, biz, elmi diskussiyaya girişən heç bir filoloji elm fədailərindən inciməyəcəyik. Əsl elmi diskussiyaya bizim tarixi şirin-şəkər doğma talış dilimizə daha da xeyir verəcəkdir. Biz də öyrənə-öyrənə gəlirik də! Bunun nəyi pisdirdi ki? Təki düzgün elmi nəticələr alınsın.

Axırda, doğma dilimizin dünya dilləri arasında nə cür möhtəşəm bir yer tutduğunu göstərən dünya dillərinin dil ağacının ən uca budagını, maraqlanan oxucular üçün verməklə bərabər, onlara belə bir sualda vermək istəyirik:

Heç belə bir dilə də sataşmaq və onu saxta və lazımsız ifadələrlə zibilləmək olarmı?! İnsafdandır mı bu?..

Yaşasın doğma talış dilimizin təmizliyi və saflığı!!!

2013-cü ilin sentyabr-oktyabr ayları.
Lənkəran şəhəri.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Miller B.V. “Predvaritelny otçet o poezd-ke v Talış letom 1925 q”, Baku 1926. 35 str
2. Miller B.V. “Talışskie teksti”. Moskva, 1930. 261 str
3. Miller B.V. “Talışskiy yazık”. Moskva, İzd-vo AA, SSSR, 1953, 267 str
4. Sokolova V.S. “Oçerki po fonetike iranskix yazıkov”. Moskva-Leningrad, İzd-vo AA-SSSR, 1953, 122 str.
5. Miller B.V. “Talışskiy yazık i yazık azeri”. İz kniqi “Talışskiy yazık”. Moskva, 1953. 9 str
6. Abdullayev İ.H. İran dilləri və onun tədqiqindən. “Oktyabr inqlabı və Azərbaycan

dilçiliyi məsələləri” məqalələr məcmuəsi. Bakı, Azərb. SSR EA Nəşriyyatı, 1969. Səh. 43-61.

7. Əliyev S. “Əhməd Kəsrəvi Təbrizinin 1932-1946-cı illərdə ictimai və publisit fəaliyyəti”. Az. SSR EA-nın xəbərləri. İctimai elmlər seriyası. 1958, N 4. Səh.121-134.

8. Handə kitob. Az. SSR Xalq maarif komissarlığı tərəfindən təsdiq olunub. Bakı, 1937, 141 səh.

9. Əhmədzasə Zülfüqar. “Poemon iyən şeeron”. Moskva, 1990. 23. Səh

10. Əhmədzasə Zülfüqar. “Şeeron, tərcümən, məktubon”. Moskva, 1992. 17 səh

11. Əhmədzasə Zülfüqar. “Kırınqo”. Boku. 1993. 47 səh.

12. Əhmədzasə Zülfüqar (Pensəy) “Vijnə əsəron”. Sankt-peterburq, 2002, 166 səh

13. Mamedov M.A. “Linqvistiçeskiy analiz qeoqrafikəsx nazvaniy v smeşannix arealax”. Taş-kent, 1984. 70 str

14. Mamedov M.A. “İstoriko linqvistiçeskiy analiz obşeyazıkovix toponimikəsx terminov”. Taşkənd, 1984. 70 str

15. Sadıxzasə Şiri Əvəz. “Talış dilinin qrammatikası”. Sankt-Peterburq, 2002, 131 s

16. Henning W.V. “The ancient language of Azerbaijan”. London. Philological Society, 1954.

17. Yarşater Ehsan “Azəri dili” “Talışi Sədo” qəzeti, 1993, NN:-26 (38), 29 (41), 30 (42), 32 (44).

18. Pireyko L.A. “Talışsko-ruskiy slovar”. Moskva, İzd-vo “Ruskiy yazık”, 1976. 352. str

19. Sokolov S.N. “Avestiyskiy yazık”. Moskva. 1961.

20. Mamedov Azer. “Talışskiy yazık i yazık Avesti”. Qazeta “Talışskiy vestnik”, 2000, N:2.

21. Rəcəbli Əbulfəz. “Talış dilinin fonetikasi”, Bakı, 2008, 188 səh

22. Qasimov B.Q. “Talış ədəbi dili problemi-nə dair” “Talışi sədo” qəzeti, 2002 NN:-8,9,10,11,12, 13,14,15,16

23. İbrahimi Zair “Avestiçeskie qrammatikəskie tradisii v sovremennom talışskom yazıke”. “Talışi Sədo” qəzeti, 1992, N:12

24. İbrahimi Zahirəddin. “Talışi zivonədə gədimə sıxanon”. “Lənkəran” qəzeti, Talışi zivonədə səhifə. 1991, N:65

25. Sadıqov Əvəz. “Gəlin məsləhətşək”. “Talışi Sədo” qəzeti, 1993, NN:-1,2,3,4.

26. Sadıqov Əvəz. “Ədəbi dilimizin gözəlliyi”. “Talışi Sədo” qəzeti, 1992, N:1 (54)

27. Sadıqov Əvəz. “Talış dilində cümlənin məqsəd və intonasiyaya görə növləri”. “Talışi Sədo” qəzeti, 1992, NN:-6,7

28. Sadıqov Əvəz. “Talış dilində ismi birləşmələr”. “Talışi Sədo” qəzeti, 1992, N:3

29. Sadıqov Əvəz. “Talış dilində enklitlər”. “Talışi Sədo” qəzeti, 1992, N:3

30. Sadıqov Əvəz. “Ağarızazadə Alahverdi Bayramiyə cavab məktubu”. “Talışi Sədo” qəzeti, 1992, N:9

31. Sadıqov Əvəz. “Talış dilində dərslik və dərs vəsaitlərinin hazırlanmasını özfəaliyyətin ümidinə qoymaq olmaz”. “Talışi Sədo” qəzeti, 1993, N:20 (32)

32. Talışi dnyo. Tərtibəkə: Əhadov E., Babayev A. Bakı, Azərnəşr, 1994.128 səh.

33. Lənkəran boxçası. Tərtib edən: Əhadov E. Bakı, 1993, 104 səh.

34. Əliyev C. “Yolon sıxan. Talış folklorundan nümunələr”. B.Azərnəşr. 1990. 72səh.

35. Məmmədov N. “Ədəbi dil haqqında”. “Talışi Sədo” qəzeti, 2001, N:1 (54).

36. Mirzəyev. M. Ağayev Ş. “Masallı toponimləri”. Bakı, 1992, 60 səh.

37. Mirzəyev M. “Talış toponimlərinin qısa izahlı lüğəti”. Bakı, 1993, 62 səh

38. Əliyev Əlirza, Mirzəyev Elman. “Talış dilinin leksikası”. Bakı, 2003, 82 səh

39. Əliyev Ə. “Talış dilində türk alınmaları”. Bakı, 2007, səh 232

40. Dolçə sırt. Bakı, 1998, 16 səh

41. Nəğilon. Boku, 2004, 152 səh

42. Rəcəbov Ə.Ə, Əliyev Ə.B. “Talışi zivon”.

Bakı, 1996, 96 səh

43. Xadcatpur Xamid. “Talışskiy yazık Qilyana”. Duşanbe, 2003, 26 səh

44. Nağıyeva Təranə. “Azərbaycan və talış dillərində frazeoloji birləşmələrin linqvistik təhlili”. Bakı, 2009, 24 səh

45. Əhmədov. Ə. “Əgər məsləhətşəmədirsə...” “Talışi Sədo” qəzeti, 1994, N:3 (50)

46. Məmmədov Hilal. “Üzbəüz Söhbət” (İran talışşünası Əli Əbdoli ilə müsahibə). “Talışi Sədo” qəzeti, 1993, N:1(13)

47. Mamedov Novruzali. “Talışsko-rusko-azerbayjanskiy slovar”. Baku, “Nurlan”, 2006,

48. Aboszoda F.F. “Kratkiy qrammatikəskiy oçerک talışskoqo yazıka”. “Şəvnişt” 2006, NN:-1,2,3,4,5,6.

49. Bayrami A., Əboszoda F. “Mılohizə bıkamon”. “Şəvnişt” qəzeti, 2006, N:7.

50. Əboszoda.F “İnsonon, iyən moyon”. “Şəvnişt” qəzeti. 2006. N:2

51. Əliyev C. “Rujnomə, Jurnal, Jurnal”. “Şəvnişt” qəz. 2006.N:6

52. Əşrəfi Sərxan. “Bə talışi zivon beşə qəzeton redaktoron ijən bə çəvon təsisçion məktub”. “Şəvnişt” qəz. 2006 N:5

53. Ağazadə N. “İjən talışi ədəbi zivon həq-qədə”. “Talışi Sədo” qəzeti. 2003, N:29(82)

54. Şükürzadə İ. “Lənkəran toponimləri”. Bakı, 2012, 56 səh

55. Əşrəfi Sərxan Əsgərov. “Əmə, iyən çəmə zivon.” “Talışon Sədo” qəzeti, 2013, N:57

56. Rəsulzadə Məmmədəmin. “Azərbaycan şairi Nizami”. Bakı. 1991.

57. Şahsoylu Beytulla. “Nizaminin etnik mənşəyi.” “Talışi Sədo”, 2006, N:1(102).

58. Hatəmi N.7 Fars dili (dərslik). Bakı, 1984.

Ilyasi Habil

Perəməy

Dıyo beşə həşi bandi bə diyəy,
Barzə nəfo nəvəym soqnəm arşiyəy,
Niməyəkə debə toki darşiyəy,
Sardınə honiyon lınqım jəy həməy,
Ço bə dilim ijən iyo perəməy.

Bandon bənə xolçə havzə oğandə,
Koçonədə hırı lonə dəğandə,
Osmonı avədəy olət pəğandə,
Gemiji rıkj kay çəvon dənəməy,
Ço bə dilim ijən iyo perəməy.

Reçinəti mandə çaşdə loğədə,
Həşt-vəşti bu omdə mivə boğədə,
Ranqinə sef naxşə jəydə toğədə,
Xıçon səpe mivəcoti pələməy,
Ço bə dilim ijən iyo perəməy.

Halonədə vanqım bekay dıroz şe,
Kulışdığə kuş kaq beşe, zəj beşe,
Bə də-duki reğim gənde quş eşe,
Dırtanqono həvuş vəşdə dərəməy,
Ço bə dilim ijən iyo perəməy.

Şulə vano çolon ovon lıpnime,
Poştə roon çığılonım tıpnime,
Vilə kulo qıləy vılım çıpnime,
Kulən boşdə çıpyə qıçəro bəməy,
Ço bə dilim ijən iyo perəməy.

Linqonım dı şığı şışdə, vəcibən,
Ləğı kışdə havzon ijən bəjibən,
Ekkuəme band, ku, məzə, ləj-iben,
Şukur Xıdo im xosə Vətən çəməy,
Ço bə dilim ijən iyo perəməy.

15-06-2015.

Rafiq Cəlilov
celilovrafiq@mail.ru

İNCƏ TALİŞ DİLİ

şın tarixi haqqında çox nadir məlumatlar vardır ki, onları hökmən oxucu ilə bölüşməliyik. Ümüd edirəm ki, Armin bolimiz, imtahanlarını uğurla verəndən sonra, bizimlə əlaqə saxlayaraq, həmin məlumatı redaktə etməyimizə yardımçı olacaq.

Ustad Məhəmməd Qasimi

İrandan ağır xəbər gəldi, Talış mədəniyyətinin inkişafında əvəzsiz xidmətləri olan, kamança ustası Məhəmməd Qasimi xərcəng xəstəliyindən dünyasını dəyişmişdir. Məhəmməd Qasimi 50 ildən yuxarı bir müddətdə kamança ifaçılığı sənətində öz dəsti-xətti ilə seçilən sənətkar olaraq, bir sıra müsabiqələrin qalibi və laureatı olmuşdur. O, kamança sənətinin sirlərinin gənc nəsə öyrədilməsində yardımçı olmuşdur ki, bu gün də əksər kamança ifaçıları onu özlərinə ustad sayırlar.

Xıdo rəhmətə, ustod Qasimi!

Talış ədəbi dili haqqında

Bu mövzudan həmişə qaçmışam, çünki çox məsuliyyətli mövzudur. Lakin son günlər baş verən hadisələr məni də bu mövzuya qayıtmağa vadar etdi. Əvvəlcə d-r Barat Qasimovun məlum və səs-küylü "Talış dilində Fəxrəddinçilik meylləri haqqında"ki məqaləsi barədə fikir bildirmək istəyirəm. Sosial şəbəkələrdə bəzi gənclər, məqalənin adını oxuyub, Fəxrəddin Əboszodənin müdafiəsinə qalxırlar. Həzrat, heç olmasa o məqaləni oxuyun, orda nələrin yazıldığından bir balaca da olsa məlumatlanın, sonra yaxınıza əl atıb, üzgözünüzü cırın. "Barat Fəxrəddini təhqir edir" cümləsinin müəllifləri, harda gördünüz o təhqiri? Həmin yazını ilk cümləsindən son cümləsinə qədər oxumuşam, orda hər hansı bir təhqir elementi yoxdur, bəlkə "Fəxrəddinçilik meylləri"ni təhqir sayırsız? Saya bilərsiz, bu sizin şəxsi işinizdir, amma bu sizlərə d-r Barat Qasimovu təhqir etməyə əsas veririmi? "Barat dilçi deyil" deyənlər, bəlkə Fəxrəddin müəllim dilçidir? "Baratın tibbi savadı var, o nə bilir dilçilik nədir" deyənlər, d-r Barat Qasimovun sitat gətirdiyi və Talış dilinin tədqiqində əvəzsiz rolu olan onlarla kitablardan, elmi məqalələrdən heç olmasa birini oxumusunuzmu? Adım kimi əminəm ki, oxumamırsız, çünki o kitabları, o elmi məqalələri oxumaq, ən əsası onları anlamaq üçün sizin intellektiniz yetərli deyil, belə olan təqdirdə nəyə əsasən d-r Barat Qasimovun adı ilə qəzetə basqılar edirsiniz? Gündəmdə qalmaq istəyirsinizsə, nə çox mövzu, elə gərək Talış dilinin tədqiqinə həsr edilmiş məqalənin gücünə gündəmdə qalmaq barədə düşünsüz?

Keçid əlaqə məlum yazıya. Həmin yazıda bəyəm d-r Barat Qasimov özündən nə isə yazıb? Yazmayıb, o, elə Fəxrəddin Əboszodənin yazdıqları ilə ona cavab verir və onu, dilimiz üçün çox təhlükəli bu cür eksperimentlərdən çəkəndirməyə çalışır. Mən də burada d-r Barat Qasimov ilə şərikəm. Niyəsini indi

sizə anladacam. Hələ "Talış Sədo" qəzetində işlədiyim vaxt idi, o vaxt Fəxrəddin Əboszodənin TalyshPress saytındakı məqaləsini oxudum. Məqalə talış ədəbi dili barədə idi və Fəxrəddin müəllim o məqalədə belə bir söz işlətməmişdi: "ədəbi zıvonədə nıvışteydənən çoknə qəp jəydən", olsun dedim, hətta özümün rəhbəri olduğum bu qəzetdə Fəxrəddin müəllimin yazı stilinə çox böyük auditoriya açdım, dedim bəlkə xalq bu stili qəbul etdi, bu stili verdiyimə görə daima iradlarla qarşılaşdım, amma dözdüm, digər opponentləri də dözümlü olmağa çağırdım. Sonra... sonra Zabil sağ olsun, o, bir TV açdı və Fəxrəddin müəllimə o TV-də yer verdi və mən gördüm ki, Fəxrəddin müəllim yazdığı kimi danışır. Əcəba, əgər ədəbi dildə danışdığı kimi yazmırsansa, onda yazdığı kimi danışmalısan, başqa alternativ yoxdur. İradımı Fəxrəddin müəllimi özünə ustad sayan İradə Məlikovaya bildirdim, İradə Məlikova mənim iradımı Fəxrəddin müəllimə çatdırmışdı, Fəxrəddin müəllim nə desə yaxşıdır? "Çoknə nıvışteydənən jəqo qəp jəydənən", demək bunlar da xəlifə Harun ər Rəşid kimi əvvəl dediklərini sonra təkzib etdilər, yoxsa "çoknə qəp jəydənən jəqo nıvışteydənən" deyibən, bir neçə ildən sonra "çoknə nıvışteydənən jəqo qəp jəydənən" deməzdilər, anladım, başa düşdüm ki, bu "eksperiment" bir düşünülmüş cəfəngiyat imiş ki, uzun illər bizim başımızı qatıb, onda mən özümə konkret söz verdim ki, bu stili bu qəzetdən yığıdıracağam, İradə Məlikova İsa peyğəmbər haqqında yazı göndərdi, mən yazını vermədim, çünki artıq yazının dilinə özüm üçün bir qadağa qoymuşdum. İradə xanımdan yazısını redaktə etməyimə icazə verməsini xahiş etdim, halbuki İradə xanım digər şəxslərin yazısını, hətta dədə-babalarımızdan bizə yadigar qalan atalar sözlərimizi, heç kəsdən icazə almadan əndrabadı hala salır, yəni mən icazə almaya da bilərəm və yazını redaktə edə bilərədim, necə ki, İradə xanımın azərbaycan dilində yazdığı yazıları, hansılarda ki, 20-25 sözlü bir cümlədə bir dənə də olsun durğu işarəsi olmurdu, hansılarda ki, cümlədə, cümləni başa düşmək üçün bir neçə sözün yerini dəyişməli olurdum, redaktə edirdim və o da "redaktor-sanda, redaktə etməlisən" deyirdi. Mən, icazəsiz onun yazısına girmədim, özünə də bildirdim ki, daha qəzetdə "omedəm" sözü "omeydam" kimi yazılmayacaq, daha qəzetdə "çi" önbirləşməsi "çe" kimi verilməyəcək, "biə", "piə" sözlərindən artıq hərf olan "i" hərfi çıxarılacaq və ən əsası: cümlə quruluşunda "rus variantına" icazə verilməyəcək. Nədir bu rus variantı? Demək yazmaq istəyirik ki, "Çəmə kə məktəbi kutədəy", bunu yazmamış həmin cümləni rus dilinə tərcümə edirik: "naş dom za şkoloy", rus dilində sözlərin yerinə uyğun olaraq cümləni tərtib edirik: "Çəmə kə kutədəy məktəbi", bu da bunların ədəbi dili, hansında ki, özləri də danışa bilmirlər, çünki "öz ədəbi dillərində" danışmaq üçün cümlələri bir-bir beyinlərində rus dilinə çevirməli, sözlərin yerlərini müəyyən etməli, sonra isə həmin sözləri "yerlərinə" qoymalı və danışmalıdırlar. İndi bildiz ki, bunlar niyə "çoknə nıvışteydənən jəqo qəp jəydənən" dedilər? Mən bu məsələni burda da durduracağdım, olmadı, demək İradə xanım mənə sanki bir dava açdı, mənim və qəzetin "onun yazıları hesabına" populyarlaşdığını, ona görə hardansa sponsor tapdığımı (sponsor tapsa idim sevincim yerə-göyə sığmazdı), köşklərə ona görə ayaq açdığımı, Barat Qasimovdan səhifə üçün pul aldığımı (maraqlıdır ki, Barat Qasimov da öz yazısında mənim pul alıb, Fəxrəddinçiliyi təbliğ etdiyimi yazmışdı) və s. bu tipli ittihamlarla məni ittiham etdi. Ən əsası isə İradə xanım qəzetin adını dəyişib "Rafiq Sədo" qoymayacağımı təqdirdə mənə və qəzetə qarşı daima mübarizə aparacağını xüsusi vurğuladı. (keçən yazımda yazmışdım, kim ilə bir balaca fikir ayrılığın olur, dərhal qəzeti və məni "düşməni" elan edirlər). Başlayaq populyarlıqdan. İradə xanım, sizi, qəzetə yazı verdiyiniz günə qədər kim tanıyırdı? Demək olar ki, heç kim, demək siz qəzetin hesabına populyarlaşdınız. Gələk pul məsələsinə, uzun illər qəzetin V səhifəsi sizin ixtiyarınızda olub, o səhifəyə görə haçansa qəzetə 1 manat vermişinizmi? Heç yadıma gəlmir ki, mənəndən götürdüyünüz qəzetlərin də pulunu verərsiz, daima qəzetləri pulsuz götürmüşüz. Sponsor məsələsinə münasibət bildirmişəm, ona görə keçid alıram köşk məsələsinə, səhv etməməsə sizin yazılarınız qəzetə verilən ərafədə qəzet köşklərdə satılırdı və məhz qəzetin aktiv oxucuları olan dindar kəsim sizin yazılarınıza etiraz olaraq qəzeti almaqdan imtina etdilər və mən yüzlərlə oxucu itirdim. Qəzetin adını dəyişdirmək "ideyası" sizə qədər çox olub, indiyə qədər o ideyalar vizz edib qulağımın dibindən keçib, bundan sonra da belə olacaq. Bir də sizə bir məsləhət var, sözü deməmiş bir düşünün, axı sizin yarım səhifəlik yazınız hansı qəzeti populyar edə bilər ki? Həmişə demişəm, indi də deyirəm: bu qəzetdə ən böyük yük mənim və Allahverdi Bayraminin üzərinə düşür, çox təəsüf ki, ən çox tənqid olunanlar da bizlərik.

Yeri gəlmişkən, İradə xanım Talış dilində yeni qəzet təsis etmək fikrinə düşüb, mən bu fikri alqışlayıram, talış dilində nə qədər çox qəzet olsa, bir o qədər yaxşıdır. Xıdo xəy biddə

Talış ədəbi dilinə gəlincə, hər bir şəxsə Nəriman Ağazadənin Əli Nasirə ithaf etdiyi və keçən nömrədə verdiyimiz yazısını döndə-döndə oxumağı tövsiyyə edirəm. Görün Nəriman müəllimin yazı üslubu necə gözəl, necə sadə və ən əsası necə ürəyə yatandır! İndiyə qədər qəzetdə gedən bütün yazılara özlüyümdə iradım olub, amma Nəriman müəllimin yazdığı yazı ədəbi dilimizin bütün incəliklərini özündə ehtiva etdiyi üçün, həmin yazıda kiçik də olsa belə, xəta tapa bilmədim. Budur Talışın daima yaşar ədəbi dili, bu dilin üstündə mənasız eksperimentlərinizi saxlayın, onsuz da eksperimentlərinizi sonu uğurlu olmayacaq, mənəndən demək...

P.S. "Rafiq sponsor tapıb, maşını dəyişib" deyənlər, Xıdodan qorxun, axı bu cümlə ilə sizlər mənə şər atırsız, kim də bilməsə, yaxın dostlarınız bilir ki, mən o maşını "ilk ödənişsiz kredit şərti ilə" götürmüşəm... Nə isə, Xıdo köməyiniz olsun!

Kəçən dəfəki əhvalatın davamı ilə başlayaq, demək xəlifə Harun ər Rəşid Bəhlul Danəndənin haqq etdiyi qı-zılları ona vermir, Bəhlul Danəndə evinə dö-nəndə, xəlifəni, dağdan sağ-salamat qayıt-dığı üçün təşkil edəcəyi şam yeməyinə dəvət edir. Deyilən vaxtda xəlifə Bəhlul Danəndənin evində olur. Bir xeyli vaxt keçir, lakin süfrəyə nə çay, nə də yemək gəlmir. Xəlifə, yeməyin vaxtının keçdiyini, bərk acıdığını bildirir, Bəhlul Danəndə yemək bişirilən yerə gedib, "günortadan qazanı asmışız, hələ su isinməyib" xəbəri ilə qayıdır. Xəlifə, suyun qaynamağı bir yana, günortadan axşamacan isinməməyinə təəccüb edir və Bəhlul Danəndə ilə xörək bişirilən yerə təşrif buyurur və görür ki, ağacın başından bir qazan asılıb, yerdə də ocaq qalamb, bir nəfər də ağacda oturub suyun qaynamasını gözləyir. Xəlifə, "ocağın istiliyi qazana çatır ki, qazan da isinsin?" sualı ilə Bəhlul Danəndəyə xitab edir. Hazırcavablığı ilə seçilən Bəhlul Danəndə "necə ola bilir ki, mən uzaqda yanan bir şamın istisinə isinə bilirəm, bu qazandakı su bu boyda ocağın istisinə isinmir?" cavabını verir.....

D-r Hilal Məmmədov

İyunun 16-da BMT-nin Cenevrədəki ofisində "Azərbaycanda sərbəst toplaşma azadlığı və siyasi məhbəslər" mövzusunda dinləmələr keçirilib. Dinləmələrdə tanınmış jurnalist İdrak Abbasov "Talış Sədo" qəzetinin baş redaktoru d-r Hilal Məmmədovun səfərişli həbsi barədə ətraflı məlumat verir. Həmin İdrak Abbasov "Talış Sədo" qəzetinin mərhum baş redaktoru USTAD Novruzəli Məmmədovun da səfərişli həbsi və zindanda şəhadətə yetirilməsi barədə geniş danışib.

İranda Talışşünaslıq Konfransı

Xəbr verdiyimiz kimi, may ayında İranda Talışşünaslıq Konfransı keçirilib. ("Bakıda Talışşünaslıq Konfransı keçirilsə Azərbaycan parçalanar" ideyasının sadıq qulları yazının bu hissəsini oxumasalar da olar) Konfransda məruzəçi kimi çıxış edən Armin Heydərian konfrans barədə ətraflı məlumat yazsa da, həmin məlumatı, yazının dil üslubunun bizim ədəbi dil üslubuna heç yaxın gəlmədiyi üçün, qəzetimizdə verə bilmirik. Cənab Heydərianın göndərdiyi materialda Talış

Allahverdi BAYRAMI

Piranəti nuraniyəti vardedə, nuraniyəti odəmi qerami-əziz kardedə. Har se xususiyət i odədə qırd beədə ay de huri-gülmani muqayisə kardedən. Xosə ustod, Şimə məhz bı sinnədəyon, 85 bəsmə çiç diqtə kardedə?

- Çımı 85 sori umri veyni de çöki dəvardə, yəne votem pidə ki, çı ko kardəme, de dili bəy dəçikəm. 17 sinnədə bə 18 sinni ovaştə vaxtiku tosa 2011-nə sori muəlliməti kardəme. 64 sor. Hejo de tosa oxoy muəlliməti karde-karde de bədiyə ofəyətiən məşğul bəm. Həttə dərşədən çımı bə ofəyəti həvəs iştəni bə buruz ədəy: Məsələn, hırdəni bo dərş qəp jəyro vanq kardeədə, de qafiyə vanq əkəym: "Ay Səlim, gəl dərşi danış, mən də bir az dincəlim"... "Ay Həşim, dərşi danış, mən də bir az əyləşim"... "Ay bala, dərşə fikir ver, baxma dala"... "Tez qurtarın söhbəti, dinləyək bu Əsbəti, dərşi necə söyləyir, alar hansı qiyməti"... "Diqqət edin Qənbərə, dərşi deyir əzbərə..."

Movzu iyan janr cəhətə Şimə ofəyəvonəti qəncin iyan ranqəranqə. Bənə tarixəvonə elmi-publisistika məqalon, bənə pedaqoq-muəllimi bə təlim-tərbiyə aid niviştəyon, bənə ustod şairi çapbə çan qılə şeirə kitobon muəllifion. İjqə əsəron hestone ki, bə bəhandon məlum ni, çap bəni?

- Bədi yazılarımı uzun müddət gizli saxlamışam. Bəzilərimi müxtəlif qəzet və jurnallara göndərdiyim olub, lakin dərc etməzdilər. (Ha, tolişi bivotim?) Şeyronım cürəbəcürə nevonədə, janronədə, vəznədə, veyni hecədə, əruzədə niviştəme. Sərbəstə şeyronım kame. "Vilə çanqə", "Mahmudavar", "Pərvanə", "Divan" nomədə şeirə kitobonım çapə beşə. Pedaqoji məqalonım veyni jurnalədə dərc bən. Əvon veyni.

2 cildlik "Azərbaycan folkloru antologiyası" kitabında Tolişə aid folklor nümunələri səhv qələmə alınmışdı. Buna aid "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində böyük bir tənqidi məqaləm çıxdı...

Yerli qəzətlərdə dərc olunmuş diyarşünəşliyə dair məqalələr, şeirlərim az deyil. Çoxunu etnoqrafik məzmununda yazmışam. Məsələn, "Tarix. coğrafiya tədrisi" məcmuəsində çıxan "Toliş nə deməkdir?" adlı məqaləm yaxşı qarşılandı, buna aid bəyənən yazılar, rəylər də oldu.

Çımı çap nıbə şeyron veye. Çəvon veyni

ƏBDULRZA ƏHMƏDOV-85

TOLIŞI 85 SINNİNƏ ŞAIR DE ƏBDULRZA ƏHMƏDOVI MUSAHİBƏ

dini mənzumonin. Vey şeyron bo çap karde imkonim ni. Çap bıbo, tanə sırafə kitobi gədər bəbeyn.

İ karə votəyonbe ki, çı tolişə xəlği 50-sə ve mahneəsəon - vəyə mahnen qırdə kardəne. Çəvon idomə heste? Çap kardəne əvon?

- Az de Tolişi tarixi, fərhənqi, incəsənəti, folklori vey məşğul bəm. Yolonku çiç əmasim, geyq əkəym, yodo oəqətim, əvonni oəmutim. Məsələn, zıvonarıştən qıləyni çımı yodədəy:

"Qıləy şatə herə perə lanqə lorun niştə bəşə qıləy şatə herə perə lanqə rəzise, şatə herə perə lanqə rəz larzəy şatə herə perə lanqə lorun nılarzəy, şatə herə perə lanqə rəz larzəy şatə herə perə lanqə lorun nılarzəy..."

Vaxtədə xəyləki mahneəsəon qırdə kardəme. Əvon isətən bəmukuyə. Çap bənin. Çəvon dilədə tolişə mahneəsəon kamin, əmandəni azərbaycani zıvonədəy. Dı sor çımı bə nav Masalli Xırmandalı diədə qıləy alim (Füzuli Bayat) de çəmə Qumri muəllimi sıxan kardəşbe ki, əvonni çap bakay. Qumriən çəvon kopyə doəşbe bəy. Çə vaxtiku çəvon həxədə rimuz ni. Votəşbe çap bəkardə, bə du beşə.

Şimə şoqırdon de fəxri votədən ki, çəmə ustod Əbdulrza muəllim çı Azərbaycani, çəmə reqioni tarixi niviştədə de nəzmi, de şeiri; Çı səbəbə şimə bə jıqə qıləy qonə şələ jıyo dəşiyon?

- Bə Azərbaycani, bə çəmə reqioni (əyaləti) niviştə bə tarixi kitobonədə bə tarixi aid kali vəsləyon de nəzmi niviştəme, 700 mis-rasa ve bəbe. Çə niviştəyonədə i poə jıtono geyd kardedəm:

**...Qaldırıldı Xurrəmilər bayrağı,
Xalq qoşuldu ona, oldu ortağı.
Rəhbərlik verildi qorxmaz Babəkə,
Ərəblərə qarşı qalxdı mərəkə.
Bu üsyan bürüdü Azərbaycani,
İyirmi iki il çəkdi tuğyanı.
Möhkəm idi Babəkin Bəzz qalası,
Çətin idi zəbt edib alınması.
Xəyanət Babəki ələ keçirdi,
Əcəl sərbətini ona içirdi...**

(Mesaj: Tolişi zıvonədə kanə sıxanon heste ki, çəvon mənəon çətin sərəsə bedə. Məsələn, "İrd" (im çırk ni ha), cırcıncıq, lurt, nıxt, kırç, zılınq, vate, dəbircinie, miştəhu, nısiğ, ovand, mır (sıpə bə mır mandə), miy-onqəz, dəpurie, şulun, cırtqoz, pəpirtie, şırnəğ, pırt, kəmkulunc, qend (nə tırş, nə tel ni), pezinqie, şırt (bə i şırt), vəznin, xırnək, dövülə, dədülə, pəltə, hırdıku, sındısu, şımbəşıkır i.c. Bıdə Zabil Mədoj çı sıxanon mənəon okəy.

Çok zımedəyon ki, 64 sor muəllim ko kardəne. Quya sinnon dəvardə, noşone Şimə bə kəno. Oxo Şimə məktəbədə, diədə, kədə dastko bədiyyəon de hande, dərş doy,

unsıyət dəvəstəbiyon de şoqırd-muəllim-valideynon. Çı koonku iberdəmə bə kəno mande bəsmə xəşəti, ofəyəvonəti çı curə təsir kardışe?

- Diə məkə az həni muəllim ko kardənim, əncəx az uşən muəllimim. Xəyolən məktəbədə, sinifədə hesob kardedəm iştəni, dərş doydəm, dərş xəbə səydəm, dərş izah kardedəm. İn xəyolon haştənin az xıfət bıkəm, həsrət bıkəşim. Kə-bədə, so-bədə əyşt-nışt kardedəm, nəvedəm, boğ-boğçədə çamedəm, ko kardedəm, bə meyvon, bə so-bə şeir pəğandədəm. Az sori dırozi dəştə xəyoli həmsəhbətım.

Bə çımı dast qəzet dəşədəbu, çı sə-bə sə handedəm əy."Tolişon Sədo" qəzetədə beşə məqalon, şeyron, cürəbəcürə niviştəyon həmə handedəm. Əyo zımedə şeyronən dərc bedə, zəifə şeyronən. Kali qılən kom vəznədə niviştə bə, zıne bedəni. İnşəAllah şe-şe sərəst bəbe...

İyo bə çımı yod qıləy çiy dəşə: Dərcbə məqalonədə tırki sıxanon veyin. 3-4 qəzete çı Barat Qasımovi məqalon beşedən. İn məqalon bəmi xoş omedə. Qıləy vıradə bətinən tik gəndəşe (de Fəxrəddini qrammatika niviştəyon əlağədar) (sıredə) Çı Fəxrəddini votəyon tikror məkə, iştə mistəğilə fikri bivot.

Madam ki, sıxan bı vıradə rəsəy, mınən qıləy çı votem pidə: Sıxanon oxoyədə cürəbəcürə (Zabili votəynə) quləğəon (enklikton, şikilədəon)) hestin. Bə tolişi qrammatikə aid çıyon niviştə bən bəvonədə həmə quləğəon (şikilədəon) doə bənin. Çımı zınəy, bə tolişi qrammatikə niviştə alimon bə tolişi zıvonni niğiləy şedənin. Az zıvonşunas (lingvist) nim, əncəx zındəm ki, tolişə zıvonədə koməqəkə nitgə hisson, şikilədəon, ha jıqə co qrammatikə qayda-qanonon həmə təhlil bənin. Məsələn, Çəmə zıvonədə de "-Bu" şikilədə sə bə sıxanon hay curi mənəşon heste: əştəbu, niştəbu, haştəbu, omedəbu, şedəbu, mandəbu, hardəbu, davardəbu, zımedəbu, bəbebu, əbinibu... i.c. "-bu" quləğə (şikilədə) məqər, əqər, qavar... sivolə sıxanon mənədə oko doə bedə, cumlə soxtədə iştirak kardedə... (sıredə) Baratən çımonədə qıləyni tədgıg kardəşbəy, qıləy elmi əsər bə miyon noəşbəy, əvotimon: Baratən alime!

Radio, televiziya, komputer, kitob, qəzet-umumən de informasiyə vasitəon unsıyət dəvəstə zımedəyon? Mutaliə mərəğ hestone?

- De informasiyə vasitəon əlağəm ve zəifə, qəzet, jurnal, məcmuə bə çımı dast dəşədə handedəm. Bo hande, bo mutaliə həvəşkorim. De komputeri kom ni, kədə zoə-vəyu, nəvon oko doydən, az ne. Çımı tonə omedən bə səbət, bə dimi-dido, duston, şoqırdon. Dəvon həmsəbət bedəm, ve çıyon omutedəm. Az iştən bə kəno beşedənim.

Lankoni Ənviştən İcəbəy, Masalli Ədəbi məclisi uzviyon. De sənətə həmroon,

həmkoon əlağə oqətedon? Çəvon niviştəyon hande zımedəyon?

- De Lankoni, de Masalli ənviştən, kəynə çımı tonə omedən, həmsəbət bedəmon, iştə kitobon bəyənəni doydəmon, əlağəmon bedə. Jəqonə yəndi vindedənimon, az bə ədəbi məclison şe zındənim.

Oxonə vaxtonədə bə tolişə xəlği mədəni, ədəbi, etnoqrafik rostemoniro xəyli koon vındə bən: Tolişi Radio, Vındəsədo bə efir vadoəbə, Xəlği idəqardışon, yolə şəxsiyəton sorəqardışon dəvonniə bedən. Tırki (urusi, farsı, inqilisi) -tolışi luğəton tərtib kardəbə. Tolişi zıvonədə qəzet vadoə bedə, elmi-bədi kito-bon çap kardə bedə... Bı koon Şimə muna-sibat çoknəy?

- Bə tolişi aid çı tojə xəbon bedən, çəvon həməyku bəxəbəm, yaən di rəsədə bəmi. Əncəx iqlə çiy votem pidə: az piyəmerdim, niştəm kədə: bə tolişi beşə kitobon, elmi-bədi məqalon çı curə bə dast biyəm? Çəmə televizor CTV bənomon səy zındəni, ə məlumaton əyo nişə doydənən, həni çoknəy munasibət oqəte bəznəm?

Qıləy çiyən bivotim. Bə tolişi niviştə alimon iştə niviştəyon tadibətədi niviştədən (həmə qılə ne). Niviştəkəsonədə kali qılən həttə tolişi çok zımedənin, bə omoniməti fərq noydənən, çiç niviştədən səpə-səpə şedən. Tolişi zıvonədə bə sıxanon veyə mənəşon heste, əmmo niviştəkəson imi bə nəzə səydənən. Məsələn, lo, lobəlo, səlo -çı sıxanon hay qılə mənə heste.(qarğa, to, qırdəbey) Ya "şim" (az şim, darzi şim noy)

Bıhandon çok sərəsedən Şimə tolişədə niviştəyon: bə şivə xususiyəton ro doydəniyon, ruşin, soyə, tilik niviştədon... "Tolişi ədəbi zıvon həni bə formə dəşə"- fikri Şimə nəzə çoknəy?

- Tolişi ədəbi zıvon bə formə dəşədəbu, bimi bəpə şoyvo bıkəy. Əvişon bə nəzə sə ki, tolişi har sıxanon votə vıronədə i cur nin. Sıxan həmə vıradə i curə votə bedəbu (sərəsə bedəbu) bə luğət dənoy lazime. Məsələn, xəbə səy- parsəy, kuçə- cadə. Cadə ərəbi sıxane. Tolişon bə kuçə-butə votədən. (beşim bə butə, şim de butə, butəsədə (butədə) mandim bə səbət...)

II-IV sinifonədə bə "Tolişə zıvon" dərşon koməq karderə bo tolişə baləlion "HONİ ÇƏŞMƏ" (Tolişədə əğilə şeyron) nomədə kitob bə çap hozı bedə. Əyo 52 şair, bə cum-lədə Şimə mənəşon təmsil bedəyon. Məcmuə həxədə Şimə məsləhəton, tovsiyon marəğin bəbe.

- 30-minə soronədə bə tolişi beşə dərşə kitobon qılə-qılə handəme de tosa 39-40-minə soron. Bəyo bə niviştəyon dilədə şeyronən hestənin. Əncəx şeyron jıtono, pentono niviştəkəsi nom nəbi. Qasbən ə şeyron muəllif çə kitobon niviştəyonbən. Çə şeyron kali misron hələən çımı yodədəy. Çımı bo əğilon niviştəyon kame, əncəx niviştə lozime. Tolişi şairon əğilə şeyronədə ibarət bə "Honi çəşmə" kitobi tərtibbikəyon, nəşr bıkəyon təşəkkur kardedəm. İn həmə tolişi şairon bə həvəs bavay ki, bə tolişi əğilə şeyron ve bənviştən, vəznin bənviştən...

06.06.2015

Bəxtiyar Ruşin

ĞƏZƏL

Dılım boçi iyənən bə epər-pepərə,
Vətən, vətən votlandə, yaman beğərəre!

Sıxanım doy,bəşəmon bəşdə məhol,
Zındəm, nişəmon, çı koy oxo xətərə!

Vəyştə orzu kardənim marde bə peştə,
Çum çəmə məhol, bə vəyştə bərobərə!

İ toniş bə resə, Tolişi bandonin,
İ toniş nili ranqə, bəhri-Xəzərə!

İsət har doy xıçədə bılə bılə handedə,
Sə vilon o bən əyo, fəsli-bahare!

Kəfşən bə de zizəynə aləfon xoli,
Çəş qordenedəş,hajyo çimənzare!

Marzə buyku odəmi xışmət omedə,
Kəy kumisə şonəpəpu, baxtəvərə!

Xəy dəvardə,Mehdi boyli ruj Likədə,
Astovon seyriku, ha şəv əv bidare!

Mını okırnədə diqlə rufi mehebbət,
Bomı səcdəgah, pıəm-moəm məzare!

Bahandən im gəzəli,şimənən Xıdo;
Ruşini im şeyriş, məvotən, hədəre!

01. 06. 2015

İzahon:
Xətər (ərəb.)- tars,təlukə;
Bəhr (ərəb.)- diyo, dərya;
Bidar (fars.)- ənhit, oğə (haniku).

QƏZƏL

Gah küsüb, gah mənimlə bərişanım var,
Gah gülüb, gah da həli-pərişanım var.

Mənimlə rastlaşanda yolun döndərib,
Karıxıb yolunda, hərdən çəşanım var.

Cənnət səfasıyla ad çıxarıb yurdum,
Bu türfə gözəlliyə yaraşanım var.

Qoy bütün aləm Günəşlə ziyalansın,
Məni də nurlandıran nurəşanım var!

Ona gözəlliyi şəksiz ki, Xuda vermiş;
Lakin bəhsə girib, Ayla yarışanım var!

Çox olub ki, mənimlə söhbət edərəkən,
Qaçıb, tez ahulərə qarışanım var.

Sevgidə, gərçi sülhü eylədim təklif,
Etmədi qəbul, mənə vuruşanım var.

Ruşinəm, yazdım bu şeyri şirin dil ilə;
Çünkü gəncliyimdən burda nişanım var!

28. 05. 2015

İzahlar:
Türfə (ərəb) - zərif, füsunkar, qəşəng;
Nurəşan (fars) - işıqsaçan, nursaçan.

BƏ NURİ TƏRƏF QILƏY RO

In təfsir çı məşhur təfsirəvon, ustod Ğiraəti nıvıştə "Nur" təfsiro bə tolışi zıvon peqordınyə bə

10-minə poə

تَاءَاضاً أَمْلَفَ اران دَقْوَتَسَا يَدَلَالِ تَمَمَّ مَهْلَثَمِ
ال بَمَلْظِ ي ف مَهْلَثَمِ تَو مَهْرُونَ ب قَلَلِ أَبَدَ لَوْحِ أَمْ
نُورِ صَبِي (17)

Minofiğon məsəl bədə otəşi vəş qətə şəxson holi mandə. otəş iştə ətrofi ruşin kardə vaxti, Xıdo çəvon ruşnəş barde və əvoni hiççi nıvində holədə bə zilməti dilə vabədə.

Dəvardə ayonədə minofiğon kali votemon və rəftoron numunoniş bəyon kardışe. Im ayə əvoni bə tokiyə biyəbonədə, otəşi şoləvər bıkəyon təşbih kardədə və hamyeda: minofiğon imoni nur bədə otəsi nuri zəif və bedəvome və de duəbinə və zevili xokə ivrədəy iyan sutinedə, əv imoni nuri buruz doydə, əmmo çəvon botin kufri otəşe im zəifə nur həmmə pokə fitrəti ruşnəy ki, Xıdo əviş çəy botinədə ğərolış doə. əmmo tədricən təəssibon və inodkorətion səbəbiyo zəif bedə. ta inki, zılm iyan cəholət əvoni ebaqəte və kufri zılməton iyan tokiyətiyon çəy təmom vucudi dəbaqəte. minofiğon de ro intixob karde joqo fik kardedən ki, həm əhlin-nari (cəhənəmi əhli) kofiron və həm əhlin-nur bə mominon karde bəzinen iştəyo rozi oqətin.

Həm çı kofiron dınyoku bəhrə bībən və

həm çı mominon axirətiyo, liza Ğiron əvoni bə «nar» və «nuri» ivrədə cəməkə şəxsi təşbih kardə ki, ta deynənkü bəhrə bībən.

Əmmo jimoni meydon, bənə tokiyə biyəbonie ki, bəçəy davarde xoto bəpe çəndə qılə xətonku davardi və bə məğsəd solim rəse xoto dəvaminə iyan nuraniyə ruşnə lozime. Zira hadison tufan, har zəifə şulon həmuş bəkay və insoni tokiyə zilmətədə iştən-bəsə vabədə.

İsətn çım dərsiku umutəyon nəzədə dəvonəmon:

1- Minofiğon nur bədə otəşi ruşnə zəif və nopaydare.

2- Minofiğon vucud, otəs vəşne və fit-nəkorəti moyəy.

3- Minofiğ bə nuri rəse xoto, çı nariyo oko doydə ki, xokə və duyəbnəş heste iyan sutinedə.

4- Oxoyədə Xıdovənd minofiği rısvo kardə və çəy zahiriyə nuri həm səydə.

5- Minofiği vəoməy zilməte, bəçəy xılos be hiç umud ni.

6- Nifoğ və dıdiməti, əvən Xıdo vədə zırənq və huşin be nişonə ni, bəlkəm, zilmət və həlokəti nişonəy.

(18) نَوُوعِ جَرِّي أَلْ مَهْفُ عُمُوعِ مَهْلَثَمِ مَص

Əvon (həxi məseku) kor (həxi voteyro) lol (həyğəti vındero) kun, çən (iştə kufriyo dast peqətnin və bə həxi tərəf) onobəqarden.

Harçənd ki, minofiğon həm bədə co insonon, çəs, quş və zıvonışon heste, əmmo çəvon çəş bo həyğəti vinde və dərk karde və çəvon quş bo həxə sıxani məse iyan zıvonış bo həmmə həyğəton iğrar karde hozzo ni, liza Ğiron əvoni bə şəxson təşbih kardə ki, joqo bızın cəş, quş və zıvonə əbzaron nıbə "la yəşurun", "la yələmun" "la yə'məhun" kəlimon çı minofiğon barədə oko doə bə.

Nəhoyətə təəssib və kor-koranə təğlidon bə həyğəti zıne və dərk karde mane bedə. Minofiği botiniyə kufri jıqo çəy çəş, quş və zıvoni edoydə ki, əv bədə kofiri co karde ğudrəti iştə dastiku doydə.

Navnə ayədə bəyon be ki, de imoni nuri şe kufri tokiyəti, çəvon vucudi jıqo eqətedəki, həni vinde ğudrətış bedəni. Əmmo im ayə hamyeda: nəinki iştə vinde ğudrəti, bəlkəm iştə məse, vote həxi həm çı dasto doydə. nəticədə əv bə tokiyə də suğut kardə və həlok bıdə iyan həni bo oqarde və nicot bey şansış mandəni.

قُرْبَوُ دَعْرُو تَمَلْظِ هَيْفِ أَمْسَلِ أْنَمِ بِي صَكْ وَأ
قِ ع وَصَلِ أ نَم مِينِ آذَاءِ ي ف مَهْرُونَ ب قَلَلِ أَبَدَ لَوْحِ أَمْ
ي رِفَكْ كَلِ اب طِي حَم لَلِ أَوْ تَو مَلْ أَرْدَحِ (19)

Ya bədə osmoniyə tındə voşi voyədə tokiyədə, avə cəkədə giriftor bəyon mandə, Avə çəkə və marde tarsiku iştə anqışton bəştə quşi dəjedən, əmmo kofiron Xıdo əhotədən.

Həvdəminə ayədə, Xıdovənd minofiğoniş bə royədə mandəyonış təşbih kardə ki, iştə ruşnəşon çı dastoşon doə, tokiyə vıronədə sərgərdon mandən və bo oqarde roşon ni. əmmo im ayədə hamyeda: əv bənə tulədə eşə şəxsi ki, şəvi tokiyəti, avə çəkə, tındə ruşnə, mardeku tarse əviş əhotəş kardə. Əmmo əv bo iştəni hifz karde xoto hiç pənohqahış ni, nə bo tokiyədə hərəkət karde xoto ruşnəş ni və nə çım tars-larzi vədə ruhi oroməti.

Çım ayəku umutedəmon:

1- Munofiğon iştə dardi dilədə ğərgin iyan bım dınyoədə iztirobi dilədən.

2- Minofiğon həmişə mardeku tarsedən.

3- Xıdo bə minofiğon əhatəş heste və çəvon sırron faş bəka.

4- Minofiğ oxoyədə kofir bəbe, zira im ayə hamyeda Xıdo bə minofiğon əhotəş heste, bəlkəm, hamyeda Xıdo bə kofiron əhotəş heste.

5- Bə minofiği tındə voş, avəçəkə ğışmət bəbe. Ğiron İlahi rəhməti moyəy ki, bo bəşəri nozil bə. əmmo, bo minofiği rısvoyəti və zillət bəmande.

Peəqordin: Məhəmməd Bağrı İroni Tolışi Radio

TALIBİ ŞAHAN SASANI –76

Şahan Talibi zoə Zeynalov (Sasani) moədə bə 07.06.1939-nə sori Lankoni Moğonəjobə diədə. 1957-nə sori oroxniyəşe Lankoni rayoni Şuruk di miyonə məktəb. Sıftə sə kardəşe Boku Sabunçi qəsəbə 8 numrəynə peşə məktəb. Rabitə-elektro montyor ixtisasış sə. Ko karde-karde handəşe bəşəvnə Azərbaycani Hınəsənəti İnstitutu "Mədəni maarif" fakultədə. Jurnalistikə Sənətkoəti Universiteti jurnalistikə (1977-1979) şobonədə mudavim bə.

Şahani 30 sor ko kardəşe "Azərbaycanfilm" kinostudiyədə direktor muavini, idarə rəisi i.c. vəzi-fonədə. Oxonə 20 soronədə Az.TV-ədə, Respublikə radio-televidom şirkəti "Tolışi zıvoni doymoni" redaksiyə yolə redaktore.

Talibi Şahani tova isə 6 kitab çapədə beşə: "Təmədə-ğızılə odəm" (B-1999), "Vicdanımı göstər", "Özünəməxsus", "Əlimədəd" (B-2011) "Boyation" (B-2011), "Nəğilon" (B-2011) i. c.

DİNYO

Bo tıfili tıfil bedə,
Bo cəhuli cəhul bedə.
Bo ohuli ohul bedə.
Məvot tojəy, kanəy dınyo.

Suleymani əhdış karde,
Lığmoni vey cəhdış karde,
Vey əjdəhon məhfış karde,
Qıləy sırri donəy dınyo.

Vəfodori heste vəfo,
Səfokəsi bədoy səfo,
Bə kosibi dodə cəfo,
Dardı-ğəmi lonəy dınyo.

Şəv-ruj boti umundə tor,
Bəd omedə sorisə sor.
Zoliş jidə bə qurzə, mor.
Votdən hitə, handəy dınyo.

Oməkəson şən, mandəni,
Nənon jəqo zoə zandəni.

Zumande, vey dəmandəni,
Bardə, vardə, vonəy dınyo!

Yolə kəy im, kuçə-kuçə.
Nodon nənə, məhnəş çiče?
Bebəfoy əv, oxoş hiçə,
Sə perandə şonəy dınyo!
Hənək əkon konəy dınyə!

(*"Təmədə-ğızılə odəm"*, s.96)

SƏFTƏR AĞAZADƏ-43

Ağayev Səftər Heydəri zoə (Səftər Eloğlu) moəo bə 03.06.1972-nə sori Ostorə rayoni Arçon diyədə. 1989-nə sori miyonə məktəbi Boku şəhrədə oroxniyəşe. 1990-1992-nə soronədə təhsil səşe Boku Olimpiyə İtotə məktəbədə. 1992-1996-nə soronədə hərbi xıdmətədə bə Ağdami zonədə. Xərəboği canqi veterane. Hərbiku tərxis bəpeştə beşə-şə bə Belorusiyə Minsk şəhər. Tovə isə əyo jiyədə deştə xeyzoni. Səftəri ofəyənəti hestışe qeşə mərə: nıvıştedə həm bə tırki, həm bə tolışi. Sıftənə kərə dərc bə çəy şeer 2001-nə sori noyabrədə "Tolışi sədo" qəzetədə

Şairi bə tolışi nıvıştəyon bə nomin: "Səlom dodəm bəştə tolışə sədo", "Ha çımı tolışə zıvon" "Merd bībənən deştə nomi"

Səftəri bəhri-təvilon zıvononə əzbərə: "Xıdo firsət bıdo" "Bə Xanəli day cəvob", "Çəmə bandon ğələ..." Nominə tolışə şair Səftər Ağazadə 43 sin təmom be. De munasibəti şairi dılısoxti təbrik kardədəmon. Xıdo bəy xəşəconi bıdo! Movardə ruy bud bibu, şair!

QƏSİDƏ

Im butonku dast bıkəşən, vəsyənən,
Boənən, Xıdo imoniku məsyənən.

(I vəslə)

Bın dınyo dim Əve odəm vardəkəs,
Çı dınyoku Əve odəm bardəkəs.

Xıdo doəşe bimon çəkə hardı-həş,
Şəytoni kuş kardə çımon vinde çəş.

Şəhərişon dəbdəbəyə, obode,
Millət isə nonəcibe, kobude.

İbodəton, mərifəton Əyiku,
Buti mehıbbəti bekən səyiku.

Xıdo hudiş vığandəbe peyğəmbər,
Vote, bıdə diəro bibu dardı-sər.

Buti şımə soxtədəyon sığıku,
Xıdo sığ ni, dast bıkəşən rığıku.

Əvom isə dast nıkəşəy butiku,
Din-imonşon bekarde çı yodiku.

Lozim bəbəy, nişə ədəy İştəni,
Veyən şımə dili Əv arıştəni.

Əvon həni zındənibin var doəkəs
I ruj çəvon ruji bəva tərsə, nəhs.

Esə mınış vığandə ki, bıvotom,
Qıno bəkam, qırəm həxi nıvotom.

Suşon kardə, iştə votəy votdəbim,
Bəştə dilə dardı-ğəmi rıtdəbim.

Hudi toyfə xıdoməzin-kofiron,
Jıqo xəbə doydə Furgəni Ğiron!

Hudi vote, mınış Xıdo vığandə,
İştə fıkiş şımə səpe səğandə.

Bə hudişon vote, yəğın axməxiş,
İştə haft peşti nızımə sərsəriş!

Çəkə boəmon bəştı votə din-imon,
Qırəm əmə iştə roədə həximon?

SƏLO

Çəmə rujnomə har çəşəmbə ruji respublika həmmə şəhər iyan qasəbonədə "AzərMətbutatYayımı" MMC kioskonədə səy bəzneşon. "AzərMətbutatYayımı" MMC rayon (şəhər) şəbonədə bə çəmə rujnomə 6 manqinə abunə be bəzneşon. Abunə beyro bə "AzərMətbutatYayımı" MMC rayon (şəhər) mərkəzi muraciət karde lozime. "AzərMətbutatYayımı" MMC bo abunəçionro rujnomə bə həmmə dion rosnedə.

ELAN

Bizim qəzeti hər çərşəmbə günü respublikanın bütün rayon və şəhərlərində fəaliyyət göstərən "AzərMətbutatYayımı" MMC-yə məxsus köşklərdən ala bilərsiniz. Həmçinin "AzərMətbutatYayımı" MMC-nin rayon (şəhər) şöbələrində qəzetimizə 6 aylıq dövr üçün abunə ola bilərsiniz. Bunun üçün "AzərMətbutatYayımı" MMC-nin rayon (şəhər) şöbəsinə müraciət etmək lazımdır. "AzərMətbutatYayımı" MMC abunəçiləri üçün qəzeti bütün kəndlərə çatdırır.

(Дəвом. Əвəльиш чəмə гəзети
77 вə 78-минə нумронədə)

ТОЛЫШӘ МИЛЛИЈӘ ҺӘРӘКАТ ЧЫ ЧҮР БИНО БЕ

Әмә бә Толышстони дион нәвә-дәбимон, ыштә зынә одәмон пәјдо кардәбимон, чы Статистика идарә гәрари фото сурәти бәвон дојдәбимон ки, бә чамаати нишон быдән, быдә эвон быззон ки, һәни толышонән милләтон ресәдән, ыштәни толыш нывыште ичазә һесте. Бы коәдә бә ғәрибә чижонән раст омедәбимон. Мәсәлән, де Мүрвәт Гурбанови шимон бә Куләтон. Әјо чәј гыләј тәләбә һәмро бәдән тәрбијә мұәллим ко кардәдәбә. Әвмон пәјдо карде. Әв дештә и кәсшән пегәте, әмәныш оқырнише бә кәно ки, чәмә сыханон быдә чо кәсон нымәсон. Мүрвәти боэвон хејли гәпыш жәј. Әвон һич чи нывотышоне. Орәхәдә һәмәнә бәдән тәрбијә мұәллими һәмро аһыш кәшәј, вотыше: "Еһ... ын Виләши виндәшаа, бәнә Арази әмәни чы Азәрбајчанику чо кардәәни..." Мүрвәт бәмы едјәсәј, хәјли сырәјмон, ныштимон бә машин, оғардимон.

Лиқи шәһәрәдә, Виззәминәдә, Быләбандәдә, Мондигоәдән бимон. Әјо Нәриман Әғәзодә, Шаһмирзә Толышәхун, Тофиг Гардашов, Мәһәррәмәли Нәчәфов бы коәдә вей чоқә иштиракшон бе. Марағин әв бе ки, бә коврә шедәбимон, бәмә вей чоқә емедәбин, әмо вотедәбин ки, "әмә бәшмә толыш вотедәмон. Әмә "азәрбајчанлимон". Пешо Нәриман боәмә гәп жәјдәбә ки, "аз бәвон вотедәм, шымә кон зывонәдә гәп жәјдәшон? Вотедән, толышиәдә. Вотдәм, әгәр шымә толыш нијонбу, бәс шымә зывони ном бочи толышиә? Бәвәдә эвон демы рози бәдән вә ыштә толыш бе бә гүј гәтәдән. Пенсә вә Какәлос диәдән бимон. Какәлосәдә чы Әғәммәд мұәллими кәдә, деәј хәјли фәјдәнинә гәпонмон жәј. Пешо бәмә хәбә роснишоне ки, бәс бә Пенсә һәни мәшијон, әјо бошмәшон гыләј ечин гәтә: шымәни бәкуен!!!

Бо 1989 -минә сори әһали ашмардәј лап кам мандәбә. Бәмә хәбә рәсәј ки, чы Москва "Вокруг света" журналы мұхбир омә, Ланконәдәј. Чы зымыстони сардә шәвон гылејбә. Аз, Огтај Әскәров, Азад Талыбов де Азади машини омәјмон бә "Ләнкәран" меймонхонә. Ә мұхбир (пешомон зынәј ки, чәј ном Мурад Аджоев) ијо мандәдәбә. Азад чоли ше дешә бә дылә. Фик кардәбимон ки, әв әмәни 3 кәс бивиндо, јәгин ки, еһтијот бәка, дәмә оме әпинише. Чүнки, чәмә мәғсәд әј бә кә бардәбә. Азади кәдә боәјо гыләј мывәполоз гонәғәтиш гәтәбә. Аз де Огтај машиндә ныштимон. Чији дәнывардә эвон омин, әмәнән машино бешимон, Азади әмәныш тәғдим карде. Әмә зәнн кардәдәбимон ки, ын мұхбир еһтијот бәка, әмо жәго ныбе. Мурад Аджоев бәнә Азади барзы - былынд, шән әһволинә гыләј одәмебән. Де вей јолә һәвәси дәмә бә ро бешә рози бе. Омимон бешимон бә Азадмон кә. Де тосә шәвинимә ныштимон. Толышон һәхәдә хәјли гәпмон жәј. Әв чәмә ын виндемәни һәхәдә пешо ыштә "Скажи своё имя, талыш" мәғаләдә нывыштыше. Ә мәғалә чы әһали ашмардәј бә пештә, әвәсорәвәдә чап бе. "Вокруг света" журналы һәмәнә нумрә дасонәдә нәвәдәбә. Чәјо Шәкәр Асланән бә чүрәт омәј. Әвыш азәр-тырки зывонәдә "Ленинчи" гәзетәдә дәрч кардыше. Әмә бы мәғалә толышон рәғбәти нишон дојро бә һәмәнә журналы редаксия телеграмамон тәшкил карде. Дәгиг чымы јодәдәј, 20 гылә

диәдә бәштә танышон уруси зывонәдә телеграма һозоә мәтн домәне ки, бивғандон бә редаксия. Ыштәнмән бә редаксия чы "Авеста" чәмијјәти номо гыләј мұфәссәл миннәтдаринә мәктуб вығанде. Сори бә дигә М. Аджоев де гыләј фото-мұхбири ижән омәј бә Толышыстон, Шағләсәдән бе, дәмә виндемән кардыше. Норози бе ки, толышон кифәјәт гәдәр бә һәмәнә мәғалә дастәг ныдошоне. Әв вәдәбә ки, бә мәғалә әләјһ мәктуб вә телеграмон һәдды-һүдуд ныбыше. Әј хүсуси фејд кардыше ки, гыләјәдә нывыштә бедәбә ки, "толышон һытән, шымә марағон чиче ки, әвони оғо карде пидәне?". Бәвәдә аз хәбә сәме ки, бә мәғалә дастәг доә мәктуб вә телеграмон чанд гыләј бин. Әв ыштә кәллә анғыштә де шәһадәт анғыштә паралельыш гәте, вәтше: "Вот столько", јәни анәдә. Әвән һежә чәмә вығандә нывыштәјонин бән. Ын факт тыркон милли шүүри чы толышон милли шүүрисән чанәдә зијод бе сүбут кардәдәбә. һежә ысәтән толышон бәнә гыләј комил милләти бә мејдон бешеро милли шүүрыш кифәјәт гәдәр ни. Мәсәлән, мәлумә ки, Русијадә жијә толышон миғдар тәғрибән 300 һәзәо. Ијо әһали ашмардонәдә чәми тосә 3 һәзәо кәс ыштәни толыш нывыштедә. Јәни чәми 1% ыштәни бәнә әләјдә гыләј милләти дәрк кардәдә. Ыврән Азәрбајчан ни ки, рәғәмон сахтә бынывыштон, толышон миғдари кам нишон быдән.

Әһали ашмардәј әрәфәдә чы Республика КП МК-ку толышә әслинә нұмајәндәшон вығанде бә толышә рәјонон. Тәблиғат быбон ки, "толыш" нывыште мәсләһәт ни. Бә Ланкон һүсәјнәғә Ғәнијев езам кардәшонбе. Ашмардәкәсон, азән чәвон дыләдә гүрд кардышоне бә Ланкони Статистика идарә. Чы статистика рәиси отағәдә әв, Ј. Рзәјев ижән 2-3 чо кәсон боәмә тәблиғат бардәбин ки, бәпә әмә әһали толыш нынывыштәмон. Аз ын тәдбири де тосә орәхи чәш кардыме, һич кәси әһали толыш нывыште һәхәдә һич гыләј сыханыш нывоте. Бәвәдә аз ичазәм сәј. Тәдбир азәр-тырки зывонәдә бе горә бы зывондәдә чы толышон бә сијаһи дахыл карде барәдә МСИ ғәрарым бәчәвон нәзә росниме. Ијо чы Шағләкужә ди сәвети сәдри бинош карде дымы мұбаһисә карде ки, бәс толыш милләт ни, милләти 5 гылә әломәтәгән һәммә чәмәку һесте. Мұбаһисә еһарзиә. Чо "кәлош"онән биношон карде бәчымы әләј бешә. Гыләј боләдижә "кәлоши" вотыше ки:

- Чымы боә дештә аилә Бокуәдә жидә, әв ыштәни "азәрбајчанли" бәнывыште, аз ыштәни чы чүрә толыш бынывыштом? Ым бәвәч әвони. һар кәсиән Бокуәдә, Сумғәјәтәдә авлодоныш һесте. Әмә бәпә һәмә ыштәни "азәрбајчанли" бынывыштәмон.

Гыләј чо ашмардәкәси жыго гыләј мәләнгуә гәп жәше:

- Чы гурчијон милләт "гурчи", зывоншон "гурчи зывон"е. Ермәнијон милләт "ермәни", зывоншон "ермәни зывон"е. Чәмә милләт "азәрбајчанли", әмо зывони номмон "азәрбајчан зывон"е. Бәс ын "-ли"

бәј ше?

Орәхәдә аз бә ичласи рәјасәти димым гәте, хәбәм сәј:

- Конкрет гыләј сыхан бивотәнән: толыш нывыште бәбә, ја не? Әгәр әбыни бивотәнән быдә әмәнән ыштә кој бызынәмон.

Бәвәдә Гәнијеви диәш карде бә Рзәјеви, Рзәјеви ишарәш карде бә статистик идарә рәиси. Рәис әште бә сәпо. Әһали ашмардәј барәдә тәлимат китобчәш пегәте бә даст вотыше:

- Ын китобәдә чич нывыштә бә, жәгоән һәрәкәт быкәнән.

Бәвәдә аз вотыме ки:

- Јәни ки, нывыште бәбә!

Демиян ичлас орәхәј. Веј тәәсүфинә ко бе ки, ашмардәкәсонәдә һич кәси әјо мыныш мұдафиә ныкарде. Ичласәдә бешимон, евојмон бә со, бәвәдә бәмы вотышоне:

- Јаман вәте һаааа!...

1989-минә сори јанварә мангәдә әһали ашмардәј бино бе. Хәјли ашмардәј мәнәтәгонәдә - Шағләсә, Чил, Хәрхәтон, Боләди, Сәпади, Мәдо, Бәдәлон, Ғызлыво, Холмили, Сијовәдә әһали ыштән толыш нывыштышоне. Бәмә мәлум бе ки, дигәр мәнәтәгонәдә ашмардәкәсон бә кәон шедәнин, диј сәвети отағонәдә ныштән анкетон пур кардәдән вә һәммәј "азәрбајчанли" нывыштедән. Бәвәдә бы барәдә бә ССРИ МСИ гыләј тәчили телеграма жәмонә. Жы вахти дәнывардә чы Бокуку 2 кәс - гыләј урусә жен чы ССРИ МСИ Бокудәки нұмајәндә, гыләјән мерд чы Азәрбајчани МСИ нұмајәндә де Ланкони Статистика идарә рәиси мұавин Вагиф Әсәдови омин бә чәмә ашмардә ғәрароһ. һәмәнә ғәрароһ Шағләсә мәдәнијјәтә сарәјәдә вырәш гәтәбә. Биношон карде анкетон диә карде. һәмәшон нәзәрәдә дәвоиниә. Боку нұмајәндә чымы анкетыш пегәте бә һәмәнә жени нишон доше, урусидә вотыше ки, виндәјон Ибраһимов Заһирәдини милләт "толыш" нывыштә бә. Чәмә ғәрароһи ашмардәкәсон ныштәбимон дәвон и вырәдә. Азән урусидә хәбәм сәј ки:

- Чы мәсәләјә, шымә бочи омәјон?

Ын мерди бәмы дијә кардыше, гыләј чәшә мурә доше, һичи нывотыше. Бәвәдә аз бәвоным вәте ки:

- Шымә ки ә анкетјон дастәдә гәтә, һәмәнә одәм азим.

Ын мерд ижән дамә ныбе. Бәвәдә ә жени вотыше:

- Шымә телеграмә және бә Москва?

Вотыме:

- һа, аз жәме.

- Әмәнән һежә бә горә омәмон ки, тәфтиш быкәмон, дијә быкәмон ки, ашмардәј сәрост дәвоңә бедә, ја не.

- Чымы шикајәти мәзмунику шымә хәбәјон һесте?

Ә жени диәш карде бә мерди. Ә мерди чымыку хәбәш сәј:

- Шымә чичјон нывыштәбеки?

- Әгәр ки, шымә чымы шикајәти мәзмунику хәбәјон ни, жәго әј чы чүрә тәфтиш бәкајон?

Бымәдә Етибар Садыхови мұдахиләш карде. Әвән ашмардәкәс бе. Урусә зывони мұәллим бе горә ын зывони чоқә зынедәбә:

- Шымә омәјон сыфтә ыштәни тәғдим быкәнән, оме мәғсәди бивотәнән, әмәнән бызнәмон ко кон вырәдәј. Шымә ын нијобонәјә һәнәки, нунәкләјә әмәли мәғсәд чиче?

Омәкәсон хәјли опыртин. Рангшон дәғиш бе. Бәвәдә В. Әсәдови ожгәвоңәти кардыше. Азәр-тырки зывонәдә мыку хәбәш сәј:

- Заһирәддин мұәллим, шымә шикајәти мәзmun чичәдә иборәте?

- Аз нывыштәме ки, Вылвон, Виәвул, Гүрдәни, Шағләкучә, Кағәлонә дионәдә әһали ашмардәј ғәјдон дарыштә бедән. Әјо бә кәон шедәнин. Әһалику хәбә ныстәнә чәвон милләти "азәрбајчанли" нывыштедән.

Чәмә "Авеста" чәмијјәти ын дионәдә фәалон бы барәдә бәмә хәбә доәшонбе. Бә горә Әсәдови бәмы вәтеәдә ки:

- Ысәт әмә бышамон бә һәмәнә дион, ты дәмә оме бәзнеш ки, ыштә вәтә ын фактон тәсдығ быкәј?

Аз де бовәј вотыме:

- Бәле, аз ымәни дәғиг зынедәм вә дешмә бә ын дијон һар гыләј оме бәзнеш.

Ымон де јәндә тикәј мәшвәрәт кардышоне. Бәмы һич чи нывотошоне. Евојн бә жи. Әмәнән евојмон чәвон думо. Ымон ныштин бә машин. Ә жени диәш карде бәмы, бә мерди чичсә вотыше. Ә мерди ыштә сә ошандыше, машини ромеше, дәрә гынин, бешин шин. Чәјо 2-3 ружи бә дигә хәбә бешә ки, әвон де Вылвони дәрвардиәдә дә жени тәкиди машинәдә евоән чы дукоңәвәј чәмаатику әһали ашмардәј һәхәдә хәбәшон сә. Чәмаатиән вәтәше ки, чәмәку бы барәдә һич кәси һич чи хәбәш сә ни, бәчәмә кәонән һич кәс омә ни!

Диә мәкәмон ки, ын фактон тәсдығ бин, Азәрбајчани һокумәт һичән ыштә мұртәчә фикрику даст пегәте фикәдә ныбе. Бә Толышстони рәјони статистика идарон дәстур дошоне ки, анкетонәдә "толыш" сыхани дәмәлон, де "азәрбајчанли" сыхани әвәз быкән. Веј дионәдә ки, әһалишон бәнә толыши бә фејд сәбә, ашмардәкәсон биношон карде ын дәстури бә вырә роснијә. Бәвәдә әмә бә ССРИ МСИ вә 2-3 гыләј ди-гәр али инстансијон тәчили, сәрт мәзмуниә телеграмамон жәј ки, Азәрбајчан һокумәти ын чүрә фејри-ғануниә һәрәкәт бә милли-мұнағишә бәва бәбәка.

Икәрән хәбә бешә ки, ССРИ МСИ рәсми нұмајәндә бә Ланкон омеда. Бәмы биношон карде тарс оме ки, һәмәнә дијон барәдә ки, шикат кардә, чәвон идарә рәһбәрон ботыно бә ғәссәмин. Аз бәпә һәни бә чәвон чәш нычијом. Бәмы чо тәһдидонән бедәбин. Мәсәлән, гыләј Чилижә мұәллим омәј чәмә кәј, бәмы дыбәды вотыше ки, әв дәғиг зынедә, бәчымы әләј хүсуси гыләј план һесте, аз бы дәјғә "чы учуруми кәно"м, әгәр чы којку даст ныкәшом, бөмыно ым ко јавә обәрәхе. Азән бәј тәшәккүрым карде, вәтем веј чоке ки, чымы хотош пидә, мыныш хәбәдә карде. Хыдо чәмә тәвилисә чич нывыштәшебу әвән бәнине. һар чи бәбә-быдә быбу. Чәмә бы коәдә "мардә һесте-гардә ни!!!"

*Ибраһими Заһирәддин
(дәвомыш һесте)*

DİLŞÜNASLAR VƏ DİLİMİZİN FONETİKASI

TOFIQ NİCAT

Bu gün bəzi ziyalılarımız Talış dilinin orfoqrafiyasına özlərindən icad olunmuş orfoqrafik bəzəklər əlavə etmək iddiasındadırlar. Birincisi bu ixtiyar nəinki onlara, heç İlahinin peyğəmbərlərinə də verilməmişdir. İkincisi, dil bütün xalqın İlahi əmanətidir. Hansısa bir dilşünasın (və ya özünü dilşünas kimi təqdim edənlərin) bu müqəddəs əmanətə müdaxiləsi bütöv xalqın sərvətinə əl uzatması və mənimsəməsi deməkdir. Onsuz da xalq sıranan qəribə orfoqrafiyanı xalq qəbul etməz. Bu mövzu təzə mövzu deyil. 1992-ci ildə də buna bənzər təkliflər olunmuş və bu təklifləri zorla həyata keçirmək cəhdləri baş tutmamışdır. O zamanlar talışlar üçün yeni əlifbalar tərtib edən bəzi dırnaq arası ziyalılar da peyda oldular. Hətta Talış dialektində U hərfini ixtisar etmək istəyənlər də tapıldılar. Mən də təkbübdən boğulan bu tip savadlı bisavadlara cavab yazmaq məcburiyyətində qaldım. Həmmən yazımda mən U hərfinin vacibliyini dəlillərlə önə çəkdim. Məsələn biz bandı-ku sözündə U hərfinin müstəsna rolunu görürük. Kıvu, dıvu və bu səpkidə bir çox sözlərimiz U hərfinin vacibliyini önə çəkir. Odur ki, mən bəzi dilşünaslara məsləhət görərdim ki, bizim milli fəxarətimiz olan müqəddəs dilimizlə eksperiment aparmasınlar. Daxillərində tüğyan edən şöhrətpərəstliyi başqa mövzulara yönləndirsinlər. Onsuz da Talış dilinin normal səslənməsi üçün 32 səs vahidi azlıq edir. Bəzi

ZIVONDORON

Zıvon-zıvon votəkəson.
Pekırından ıstə kəşon.
Sədə səmə bə noxəşon.
Bedən çı zıvoni tiron
Zıvon nızne zıvondoron.

Bə zıvon dəb vardəkəson.
İstə boy şat kardəkəson.
Bo şöhrəti mardəkəson.
Səbəşən de iqtidoron
Zıvon nızne zıvondoron.

Sıprış bıbən hay boştə kəy
Piedəmonni şımə doə xəy.
Zıvon bə ni şımə nıbəy?

Kanə palan, cıl odıron
Zıvon nızne zıvondoron.

Odəmiku boəmə miros.
Mandə dədə zıvon, çı xos.
Çan dəllok dastədə almos.
Toşdə zıvon kardə viron.
Zıvon nızne zıvondoron.

Zıvone çəmə iftixor.
Ejənən səy hay bəştə hor.
Millət gəz ni, zıvonən por.
Mədən bə voy çəmə poron.
Zıvon nızne zıvondoron.

hərfləri də ixtisar etsək dilimiz ey-bəcərləşməyəcəkmi? Bu barədə ayıq başla düşünmək lazımdır. Ümumi dilimizin vahid dialektə gəlməsi üçün bizim müəyyən zaman kəsiyinə ehtiyacımız var. Zaman özü böyük dilşünas olaraq bütün çatışmazlıqları aradan götürəcək. Talış rayonlarının fərqli dialektikası (şivəsi) tədricən ortaq dialektikaya çevrilərək, dilin normal, hamı tərəfindən qəbul edilən fonetikasını yaradacaq. Bu işdə tələskənlik bizim xeyrimizə olmaz. 90-cı illərin qəzetlərində dərc edilmiş yazarlarımızın yazıları ilə həmmən yazarların bu günkü yazılarını müqayisə etməyi dilşünaslara məsləhət görərdim. O yazarlardan biri də mənəm. O vaxtlar bizim Masallı ziyalıların yazılarından, onların yazılı dialektindən mən heç nə anlaya bilmirdim. Bu gün artıq şivələr uyğunlaşmaqdadır və anlaşılıdır. Mən qətiyyətlə deyə bilərəm ki, şon 20 ildə bizim yeganə mətbu orqanımız olan "Talış Sədo" və bu qəzetin davamçısı olan "Talışon Sədo" qəzeti xalqımız üçün vahid dialektikanı yaradan ümumi dilimizi formalaşdırın və müqəddəs missiyasını ləyaqətlə yerinə yetirən təbliğat vasitəsidir.

Dilin ucalığı və müqəddəsliyi onun qədimliyi ilə ölçülür. Qədim leksikamızı qorumaqla bizlər nəinki tarixi qaynaqları, həm də İlahi əmanətini qorumuş oluruq. Bizim dilimizi korlayan navatorlara və onların faciəvi eksperimentlərinə ehtiyacımız yoxdur. Bu tip novatorlar yaxşı olardı ki, dilimizə vurduqları künlügləri tariximizi tədqiq etməkdə sınaaydılar. Barat müəllimin qeydləri ilə mən də şərikəm və onu əlavə edə bilərəm ki, bu əsnada zamandan böyük filoloq tanıyıram. Gəlin dilimizin fonetik formalaşmasını zamanın öhdəsinə buraxaq.

Bu kiçik qeydimi uzun illər bundan əvvəl yazdığım şer ilə bitirirəm.

Camal Lələzoo

In nom bə Səftərəli cəmati doəbe, ıstənən bekorə doəşon nıbe. Sınış bə hafto pencı-bə hafto şəşi rəsəbe, korpəti, əğiləti devri beşəmən, merdi ıstə umrış həmmə de kefi dəvunişəbe. Çumki çəş okardeku həm kədə, həm məhəllədə, həmmən diədə vindəşəbe çiki imkonış heste, firsətiş heste, vəzifədoz bedə, ıstə zınəy kardədə, doydə, səydə, oçinədə, ıstə devroni romədə. Bə peşt bəkəsi, bə var bəkəsi, həmə sə jəydən bə zırək bəkəsi, hukumatən, siprişonən, siyorişonən de jıqo odamən əyşt-nışt kardədə, bəvon quş doydən.

Pəş Nəhmət qıləy dırozə bolobe, geyrətmənd, hınəmənd, bə elobə rəsə merdbe. Əmmo qıləy aybış hestışəbe əvən ım be ki, (əvən cıvonətədə be) bərk peşoməkəs be, bə hardı-həşi yamən aludə be. Çı Nəhmət mamu ərəğ-çəxır jəy həxədə qıləy jıqo əhvəlot qəp jəydən ki, i ruj ıstə həmmən qıləyni kədə merd hardı-həşədoz bən. Xoplicə jəy bəçəton çı Nəhmət mamu ağıl çı sədə beşədə, petove zinedəni, beşədə bə kəno, evodə bə so. Bə vaxt kəxıvandı qumuşon kumədə "mo, mo" kardədə, vosədə. In sədo məsə Nəhmət mamu ıstə dimi qətedə bədu kumə, votədə: "Con, qumuşon, con, azən şımə rujədəm".

Məlumə ki, kali kərə əğıl ıstə pə-moa çokə cəhəton haştə bə i tərəf, çəvon bevacə xosyəton peqətedə. Bə ro ki, ə bevacə cəhəton şiniəti bə əğıli qəvi rə qimədə, əğıl rə çı ro beşədə, çəy həroməti, ya teləti sıftə-sıftə hiss kardədəni.

Miyonə məktəbi de du-təlbisi, de dəvo-şəvo, de bic-bicə koonış bəşə jəşə. Həni məktəbdə bə kinon sə, bə zoon sə çı qulon nıvardışə, ımonı əncəx ə əğılon bəzınən. Məktəbdə dı-se muəllimiku, xususən məktəbi direktor çı Qoləm miəllimiku əqəm tarsənəbəy, yəğın məktəb nəinki diədə, həmmən rayonədə biabur əbiy.

Ko bəvədəybe ki, Kefkom Səftərəli jıə məhəllə - diədə həmmən ət-rofədə de Sırəhuə nomi məşhurbe. Çıvrəy odəmon hejo ıstə quzarani de sırəhuə dəvonin, əmmo çı sırəhuə qıləy mənfı cəhətişən hestibe ki, odəmon sərə-sərə kali ıstə notəmiyə əməlonən bə vıgə ərosnin, parədə-filon çı arədə peqətə əbi. Jıqo qıləy şərait xomə cıvonon rə çı rəodə beəkəy, bə noduzə ro eəğandı.

Kefkomə Səftərəli həmmən şın Bokuədə hay bə qıləy məktəb dəşin. Geyrəti Səftərəlişən bə cuş varde, şe əvən bə qılə təsərrufat texnikumi de zili-bili dəşə, handışə, oqarde oməy bə di. Şəhərədə bəşə

Kefkom Səftərəli

(hikoyə)

ə məktəbişən qıləy co yolə "məktəbişən" sə karde - bicəti, dələduzəti məktəb. Bəle, Bokuədə həmmən məktəbonış təmomış karde, bə di bənə neçi oməy. Hələ dastış bə nuni nıvəsə piəmerdə pə-moaş məcbur karde hamsuədə qıləy rəçinə kinə hestibe, hukmən əy bıstənin bəyo. Yolon fik karde Səftərəli jensoyb be bəçəton qon bəbe, voos bebəşə, Əncəx, həyf, jəqo nıbe. Səftərəli həmmən Səftərəli be, hələ tikəyşən səpə əy noşə.

İ ruj amujen Lolə bo kom diləkisə omedə çıl sori ovi-otəşi hamsuə çı Nəhmət mamu kəy. Kəy xıvandı çanə sədo kardədə, vanq bıdə bedəni. Bə kəy məhrəm Lolə xalə kəybə okardədə, dəşədə bə kə. Çiç bıvindo çoko? Dəhşətinə qılə səhnə. Kefkom Səftərəli ıstə balduzu poştononış dıqlə dastı qətaşəbe, qa in sinə didəbe, qa ə sinə "hardəbe". Bəbolə balduz nə çı Səftərəli çanqədə rəxe zinedəbe, nəən çı abruku zıqqə jəy zinedəbe. Lolə xalə iqlə: "Tu bəştı dimi, ha Sıftərəli" votışə, beşə bə daşt.

Bəle, Səftərəli jıqo kefkom be, çı hiç geyrəti xıvand nıbe.

...Piəmerdə Nəhmət peşə boş-tə zoə Səftərəli piəşə qıləy ko bıstəno. Səftərəli rozi nıbe. Huəş peqətə şe bə Urusət. Əncəx imiən bovitəmon, Səftərəli kəvşənədə vey zırək be. Boəy jə anqıl, bastə kəybə nıbe. Bə Urusəti kom şəhər əşi, de vəzifəxıvandon zıvon peydo əkəy. Ərəğ-kənyək, çı Tolışi ən xosə neməton "padərka" ədəy bə uruson, bəştə həmmə məğsədon ərəsi. De pomadori, de si, de nubəynə xavzə, de kavuə ləl-qılən əşiy, ıstə həmmə xarcon və bə ziyod beəkəy. Oqardeədə de difisitə molon oəqardi bə di. Həm bı tərəf, həmmən bə tərəf də-rəməd əkəy. Xususən har omedə bo di yolon nadirə baxşon əvəy. Hurmətiş hurmət, dərəmədiş dərəməd əbi.

Vaxt oməy, rəsəy haftominnə soron. Məzəon həmmə peqardin bə tərəvəzə sahon. Tərəvəzə sahon hıre-heyvuj be. Sovxozon varin bin, odəmon pulin. Dionədə xəyli kə-bə rost be. Sovxozi direktor Heybət mamu bə Səftərəli. briğadirətiş təklif karde. (Doə padarkon çı yodo beşənibe). Səftərəli omutişə, ha manqi vedomostədə həzo-dı həzo mənot bə nav dəşə bəbe, rozıtiş doy. Beşə bə sahon. Şest-hafto jen-kinə doə be bəçəy ehtə. Zohirən dəvon vey mehriban be, daxılən bənə rıvosi həmmə qıləyni bə çəş qətedəbe. Bənə alə sıpə şanqonəy, bə şəv kali kəkə jenon, kinon so-bədə əqardi, koy həxədə, məhsuli həxədə səbəton əkəy. Kədəş jen, zoəş-kinəş be-be şe dəpuşə bəştə qıləy tərəvəzə manqəsə kinə. Şeytoni əvonış deynəni çı ro be-kardışə. Penc-şəş manqi bəçəton "məsələ" əyon be. Manqəsə kinə pə-moa əştə bə səpo. Şikoyət-məhkəmə, filon, oxoyədə Kefkom Səftərəli xeyli "ak" karde bəçəton, de i sor icbari ıstə conış roxnışə, beşə briğadirətədə. Ə bəbolə kinə isə boy həmişəynə "tarqvətən"be, beşə

çı diədə, be bədbəxtə "şəhərəvoj".

Kefkom Səftərəli unən vəşə noşə bə Urusət. Şəhəronij jəy bə-yəndi, har vıvədə ıstə devronış dəvonie, bə xəyol nomə rujonış vınde. Çəy həmmənədə qıləyni peşə qəp jəydə be ki, əy dəştə çəşon vındəşə ki, bə Kefkom Səftərəli urusə kinon dıqlə-dıqlə ivrədə gəlləg kardəbin. Həni çimiku jəqo çıç bıvotım?

İmiən geyd bıkəmon ki, çı Səftərəli dilədə təmizə tolışə xunən hestibe. Konco, kon vıjorədə ıstə tərəfi odəmon əvindi, hukmən dastədə omə koməqi əkəy. Odəmi səy səpə Xıdo heste.

...Səftərəli portreti qıləy əlomətim votəni: merdi barzə bolo, panə dim, dijdə çəşon, heyvujə kuluncon hestışəbe. Kəynə ki tojə kostyum bə tan tanəkəy, de şəsti əpoy, zolim lap bə yaranalı oxşəş ədəy...

Səftərəli yolə zomo (çəy pə yeznə) hestışəbe. In zomo rəyonı xəlği nəzorəti sədr be. Vey hurmətin, nufuzinə odəm be. İ ruj rəyonədə beədə Səftərəli de kom ro isə çı zomo nəzorəti peçəti ovıştoni bə dast. Peqətedə ə peçəti bə akti təmizə vərəğon ponzə-vist qılə ekuedə. Dı-se "viddi-fəsonni" dustonən peqətedə dəro qınyədə bə Vərqəduz. İstəni bənə nəzorət komissiyə sədri eədəştə. İstə roli jıqo bardədə ki, idorə rəhbəron eqinedən bəçəy lımq. Kiyku isə xeyli pul, kiyku isə ərzəğ-filon, kiyku isə xoliçə-pəloz, kiyku isə co "padarkon" gəbul kardədə, de i maşini gəniməti oqardədə bə rəyon. Bə rəyon oməcəğınən əvoni rəyərə həllə kardədə, "ya Əli mədəd" votədə, vitedə bə Urusət.

Fəğırə, vicdoninə zomo peşə imoni bəşə dəşədə. Hurmətin, nufuzin, pokə odəm beyro bəy qinedən, əmmo merd harçı bə kamə mıddət vıvəbıvıvə kardədə.

...İsə Kefkom Səftərəli bə həştə sinni nez omedə. Bə qıləy ruj mandə ki, bo qıləy pəprusə gütian səy pulış ni. Əğlon həmmə əvişon tərəkərdə. Jen bə rəhmət şə, kəxob mandə bə daston. Manqə pensiyə səydə, həmmən ruji şədə həmməyku bə nunəkile ərəğ jəydə boştə conı xəşəti. Həmmən ruji çəy meyiti şı-kırmedən-vardədən bə kə. Hakənə vindəş bə qıləy şoferi aspardedə: "Mıni bıbə bə çəmə kə". Əy nızi-nə şoferon bardədən əy toşə çəvon bəleti. Səftərəli bə şoferi votədə: "Bımand, bıdə bışım ıstə puli bıəm". Səftərəli şədə, şofer çəş kardədə. Ha çəş kardədə, vındədə Səftərəli noməy, domjon doy-doy şədə. Şofer şə bəçəton Səftərəli eşədə bə so...

Yolon qıləy misal heste: "Çiki sıftə, çiki oxoy". Yolon qıləyən co sıxan votədə: "Bəşə sıpəsə vey linqəğab bardəkəs əbini, əncəx bəvındış kuçonədə poəvo nəvedə".

Xıdo bə Kefkom Səftərəli gışmət kardə kefi bə hiç kəsi gışmət nı-kəy. Çunki ə kefon bə xun peqardədə, hukmən rubədə odəmi bukədə bənə zəhəri.

TOLİŞON SADO

№ 10 (79) 17 İYUN 2015-nə sor MÜSTƏQİLƏ RUJNOMA ĞİYMƏTİŞ 40 kop.

Təsisçi:
Rafiq Cəlilov

Tel.: +99470 610-23-16
E-mail: celilovrafiq@mail.ru
Qəzetin elektron variantını
talyshpost.org
azeri.ltd
saytlarında oxuya bilərsiniz

Redaksiyanın ünvanına
göndərilən əlyazmalar
müəlliflərə qaytarılmır və
mətnlərə rəy verilmir.
Faktlara görə yalnız müəlliflər
məsuliyyət daşıyırlar.
Müəlliflərlə redaksiyanın
mövgeyi uyğun gəlməyə bilər.

Qəzet Ədliyyə Nazirliyində
qeydə alınmışdır.

Qeydiyyat nömrəsi: 3462

Tiraj: 1000

Üfüq-S

Dil vasitəsilə cəmiyyətin inkişafı
Community development through language

Üfüq-S MMC
(VÖEN 1800107871)

Azərbaycanda bir çox dillərə yazılı, şifahi biznes, Notarial tərcümələr və mətnlərin yığılması xidmətini təqdim edir. Biz Azərbaycan, Rus, İngilis, Talış, Fars və s. dillərə yazılı tərcümələr edirik. Ətraflı məlumat almaq və ya xidmətlərimizdən bəhrələnmək üçün

(012) 493-00-51 nömrəsinə
zəng edə və ya
commercial_manager@ufuq.az
elektron ünvanımıza yazaraq
əlaqə saxlaya bilərsiniz.

ALLAHVERDİ BAYRAMI EDAŞTEDƏ: MASALLI ŞAİRON

Balamirzə Cəfərli

NƏYİ ÇATIŞMIR?

Yaşıl yamaclarım, uca dağlarım,
Bol meyvəli, barlı bağça-bağlarım,
İgid oğullarım, qız uşağlarım...
Görəsən, millətin nəyi çatışmır?

Kür-Araz çayı tək neçə nəhrim var,
Buz bulaq suyundan dil-dodaq donar.
Uca dağ başına qartallar qonar,
Görəsən, millətin nəyi çatışmır?

Dünyaya səs salır çox sənətkarı,
Ürəklər oxşayır xoş avazları,
Yol boyu çinar, sərv, qoz ağacları,
Görəsən, millətin nəyi çatışmır?

Min nemət yetirər hər kəs yerində,
Kef edər daş döşü, dəniz seyrində.
"Mercedes" birində, "Cip"i birində,
Görəsən, millətin nəyi çatışmır?

Qarabağ yas tutub, Bakısa toyda,
Ahım Araz aşıb, bitib o tayda.
Kef-damaq bir belə, zillət bu boyda,
Görəsən, millətin nəyi çatışmır?

Odlanır qəlbimdə bu dərddən ocaq,
Bu alov dünyanı oda yaxacaq!
Fəqət bu millətə kar etmir ancaq,
Görəsən, millətin nəyi çatışmır?

Məmməd Ağa

BAHALIQ

Kəndistanı gəzə-gəzə
Bağ-bağatı seyr edirəm.
Əkilməmiş tarla, məzə...
Qəlb ağrıdır, qəhr edirəm.

Sahələri becərməkdən
Niyə kənar qaçırdıq biz?
Hamı sevir hazırımı,
Sovxa qalır boş yerimiz.

Bazarlarda bahalıqı
Yaradırıq bilə-bilə.
Əkinləri azaldırıq,
Qiyət qalxır bəmdən-zilə.

Alın təri töküləndə
Torpaq gülər üzümüzə.
Halallıqla qazananı
Allah verər özümüzə.

İyun, 2015.

Dadaş Abbasov

VALLAH, BU DÜNYANIN...

Düşünmə, daşınma belə gedəcək,
Hər şeyi ələkdən keçirəcəklər.
Şərbət əvəzinə olsun ki, bir gün
Sənə zəhrimarı içirəcəklər.
Onda biləcəksən, ağlama zar-zar,
Vallah, bu dünyanın tərəzisi var.

Bir gün çəkiləcək cismin mizana-
Günahlar növ-növdür, bir olmur axı?
Mələklər onları yazır çiyinə,
Günahlar səninlə doğulmur axı?
Bir utan, bir usan, eyləginən ar,
Vallah, bu dünyanın tərəzisi var.

Düşərsən işindən, gücündən uzaq,
Qalarsan tək-tənha yalqız adada.
Əl verib qadın tək öpüşdüyün kəs
Əlini saxlayar bu gün havada.
Onda anlayarsan ömrə düşüb qar.
Vallah, bu dünyanın tərəzisi var.

Dayanar üzünə işin, əməlin,
Suallar içində itib-batarsan.
Yaxşılıq piyada olsa da, ona
Sən atlı olsan da çətin çatarsan.
Bunu əməllərin etməyir inkar,
Vallah, bu dünyanın tərəzisi var.

Əkdüyün nə olsa, onu biçərsən,
Alaقدan heç zaman bəhər gözləmə.
Yalnız yaxşılıq ruhudur- gəzir
Bizim aramızda haçandır, demə.
Yol gedir, usanmır bu ömür-qatar!
Vallah, bu dünyanın tərəzisi var.

Nazim Qərib (Paşayev)
müəllim, AJB üzvü

*Şair-qəzəlxan, publisist, "Şərəf nişanı"
ordenli müəllim, mərhum Həsənbala Yetimin
xatirəsinə*

Bu qəfil ölüm əzizlərini və gələn dost-
larını bərk sarsıtdı. Ömür vəfasızlıq etməsəydi,
aprelə 85 illik yubileyinə çağıracaqdı bizləri
Həsənbala müəllim. "O bağlı-bağatlı bağçam-
da stol açacağam sizin üçün,"- demişdi. Xo-
daşirin məlahətli, Qulu həzin, Balamirzə və
Şahlar coşqun, Tahir kövrək səsi, Mirəkrəm isə
ağayana söhbətilə məclisi cövlana gətirəcək və-
dini vermişdi. Niyə vədinə xilaf çıxdı Həsən əmi?!
Ölümündən azca qabaqki yığıncaqda: "Bir
qəzəl deyim, yadigar qalsın" dedin. Yoxsa

Xanəli Tolış

BUNA DA ŞÜKÜR, ALLAH

Aramızda deyilmi hürdürən də, hürən də?
Kefindədir hardasa xalqına tor hürən də!
Hər gün dükən-bazarda bahalıqı görəndə
Başımızda dolanır belə bir fikir, Allah,
Bundan pisi gəlməsin, buna da şükür, Allah.

Kreditlər baş kəsir, kimdə görək günahı?
Olmamışdır əzəldən zülm edən Allahı.
Yaşasaq da indi biz xərcləmişik sabahı,
İnamların üstünə qaranlıq çökür, Allah.
Bundan pisi gəlməsin, buna da şükür, Allah.

Hacıların əliylə ovlayırlar ilanı,
Qiyəti "kafi" olan çoxdan alıb "əla"nı.
Gündə uçur xaricə niyə Hacı Filani?
Siqarını Dubayda astaca bükür, Allah,
Bundan pisi gəlməsin, buna da şükür, Allah.

Hökumət özəlləşib, dövlət də özəlləşib,
Şöhrət, ad- san, şərəf də, hörmət də özəlləşib.
Namus, iffət, ar nədir, qeyrət də özəlləşib,
Mat qalmışam, görəsən kim- kimi sökülür, Allah.
Bundan pisi gəlməsin, buna da şükür, Allah.

Böylə bəşər olubmu, tarixləri ara, bax,
Sərləşkərin üzündə qeyrətə bax, ara bax.
Gedib Göyçə, Zəngəzur, gedib küllü Qarabağ,
Hökumətsə ləşkəri İrağa çəkir, Allah.
Bundan pisi gəlməsin, buna da şükür, Allah.

Günah bizdə olsa da, qeyriləri danlarıq,
Həqiqəti, doğrunu görəndə haçan anlarıq?
Mən ki, belə görürəm, sağkən ölü canlarıq,
Niyə gəlib çıxmıyır İnkərlə- Münkər, Allah,
Bundan pisi gəlməsin, buna da şükür, Allah.

11.04.2015

Sülhiyyə Tağızadə

OLMAQ İSTƏRƏM

Qəşə gəzdiyimiz yolda, cığırda,
Mənim göz yaşlarım salıb cığır ta...
Sənsiz qəlb evimə kədər axır ta...
Qəmdən, saçlarımı yolmaq istərəm...
Mən sənənin yanında olmaq istərəm,

Necə şirin idi sənli günlərim,
Sənsiz açılarmı sevinc güllərim?
Mənlə pərişandı sənsiz illərim.
Tək sənənlə deyib-gülmək istərəm
Mən sənənin yanında olmaq istərəm.

Geçələr gözümdə rəyamsan mənim,
Gündüzlər elə bil xülyamsan mənim...
Dünyadan çox əziz dünyamsan mənim,
Səni iliyimə salmaq istərəm...
Mən sənənin yanında olmaq istərəm.

Məshədi Sadıq, Miyankü

QORU, HİFZ ELƏ

Hər namaz üstündə deyirəm, Allah,
Sadıq ümmətinə rəhmətlər dilə,
İşinə qarışmaq günahdır, vallah,
Çəkilən zəhmətlər getməsin yelə,
Allahım, sən bizi qoru, hifz elə.

Yaxşılar olmasa, ədalət itər,
Sevən ürəklərdə ədavət bitər.
Əlsiz-ayaqsızlara deyir, kim yetər?
Xeyirxah insanlar bəzəkdir elə,
Allahım, sən bizi qoru, hifz elə.

Var-dövlət dünyada heç kəsə qalmaz,
Xalqa sərf eləsən, bitib-azalmaz.
Tanrı verdiyini bəndədən almaz,
Doydur bizi halal nemətlər ilə,
Allahım, sən bizi qoru, hifz elə.

Elegiya

Ömür karvanının sonuncu dayanacağı yaxın-
laşdığını hiss edirdin, Həsənbala müəllim?
Orta məktəb yoldaşın - mənim xəstə atam
Paşa Paşayevə necə çatdırırdın bu bəd xəbəri!? Və-
fasız çıxdın Həsənbala əmi, çox vəfasız. Yubi-
leyində deyəcəyimiz sözləri dəfnində deməyi də
bizlərə çox gördün...

Heç inana bilmirəm ki, üzündə bu qədər nur,
təbəssüm olan bir insan yetim olsun. İnanıram
ki, Dünyanı dəyişəndə də çöhrəndən təbəssüm
əskik olmayıb. Bu ölümünlə təkə övladlarını
yox, doğma kəndini yox, biz yazarları da yetim
qoydun, Həsənbala Yetim! Bir daha bu dünya
yetirməz səni Həsənbala müəllim!

*Fələyin gərdişinə sənə gərüb dayanmışam,
Ömrü fəvta verməyib insan kimi yaşamışam,
Gedib gənclik illəri indi daha qocalmışam.
Tale birdə gətirməz təzədən cahana məni,
Birdə bu dünya üçün yetirməz zamanə məni.*

Bir insan ömrünə sığmayacaq qədər tale
yaşadın. Aradın, axtardın, tapanda sevindin,
itirəndə kədərləndin. Taleh səni müəllim etdi,
müəllimlər müəllimi. Hər kişinin hünəri deyil
58 il müəllimlik edər. Sən onu da bacardın
Həsənbala əmi.

Yadigar qoyub getdiyini yeddi kitabın ruhu-
na lay-lay çalacaq, səni daim yaşadacaq. Yerini
cənnət məkan, qəbrin nurla dolsun! Allah sənə
min rəhmət eləsin Həsənbala Yetim!